

Številka: 35600-1/2015/7

Datum: 12. 3. 2015

Spremembe in dopolnitve Akcijskega načrta za upravljanje populacije volka (*Canis lupus*) v Sloveniji za obdobje 2013–2017

Akcijski načrt za upravljanje populacije volka (*Canis lupus*) v Sloveniji za obdobje 2013-2017, ki ga je Vlada Republike Slovenije sprejela na 49. redni seji dne 6. 2. 2013 s sklepom številka 00728-7/2013/4, se spremeni tako, kot sledi:

- I. Naslov dokumenta »Akcijski načrt za upravljanje populacije volka (*Canis lupus*) v Sloveniji za obdobje 2013–2017« se spremeni tako, da se glasi »Akcijski načrt za trajnostno upravljanje populacije volka (*Canis lupus*) v Sloveniji za obdobje 2013–2017 (revidirano besedilo)¹« in doda na dnu strani opombo »¹To besedilo vsebuje prečiščeno besedilo Akcijskega načrta za upravljanje populacije volka (*Canis lupus*) v Sloveniji za obdobje 2013-2017, ki ga je Vlada Republike Slovenije dne 6. 2. 2013 sprejela s sklepom št. 00728-7/2013/4, in Spremembe in dopolnitve Akcijskega načrta za upravljanje populacije volka (*Canis lupus*) v Sloveniji za obdobje 2013-2017, ki jih je Vlada Republike Slovenije sprejela v letu 2015«.
- II. Na strani 2 se besedilo:
»Ljubljana, 2013
Dokument je izdelan v okviru projekta »Varstvo in spremljanje varstvenega statusa populacije volka (*Canis lupus*) v Sloveniji (2010-2013) – SloWolf« (LIFE08 NAT/SLO/000244) za obdobje 1. januar 2013 - 31. december 2017.
Projekt sofinancirata Evropska unija v okviru programa LIFE+ ter Ministrstvo za kmetijstvo in okolje.«
spremeni tako, da se glasi:
»Ljubljana, 2015
Dokument je bil izdelan v okviru projekta »Varstvo in spremljanje varstvenega statusa populacije volka (*Canis lupus*) v Sloveniji (2010-2013) – SloWolf« (LIFE08 NAT/SLO/000244).
Projekt sta sofinancirala Evropska unija v okviru programa LIFE+ ter Ministrstvo za okolje in prostor ter Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.«.
- III. Na strani 3 se v poglavju Kazalo črta beseda »PREDGOVOR«.
- IV. Za besedilom »VSEBINA AKCIJSKEGA NAČRTA« se doda besedilo » – OPREDELITEV DEJAVNOSTI, ZA KATERE JE PRIPRAVLJEN AKCIJSKI NAČRT«.
- V. Besedilo »13 REVIZIJA AKCIJSKEGA NAČRTA« se črta.

VI. Pred besedilom »FINANCIRANJE AKCIJSKEGA NAČRTA« se številka »13« nadomesti s številko »14«.

VII. Za besedilom »13 REVIZIJA AKCIJSKEGA NAČRTA« se doda naslednje besedilo:

»DODATEK 1: SPREMLJANJE VARSTVENEGA STANJA (MONITORING) VOLKOV V SLOVENIJI

1. UVOD

2. OBMOČJE PRISOTNOSTI VOLKOV V SLOVENIJI IN OBMOČJE SPREMLJANJA VARSTVENEGA STANJA POPULACIJE

3. PARAMETRI, POMEMBNI ZA SPREMLJANJE VARSTVENEGA STANJA POPULACIJE VOLKA

3.1. PROSTORSKA RAZŠIRJENOST POPULACIJE

3.2. VELIKOST POPULACIJE

3.3. DINAMIKA POPULACIJE

3.4. HIBRIDIZACIJA Z DRUGIMI VRSTAMI KANIDOV

3.5. SOCIALNA STRUKTURA

3.6. INTERAKCIJA S ČLOVEKOM

4. METODOLOŠKI PRISTOPI SPREMLJANJA VARSTVENEGA STANJA POPULACIJE VOLKA

5. PREDLAGANE METODE SPREMLJANJA VARSTVENEGA STANJA POPULACIJE

5.1. SPREMLJANJE REPRODUKCIJE VOLKOV

5.2. SPREMLJANJE ZDRAVSTVENEGA STANJA IN DEMOGRAFSKIH ZNAČILNOSTI Z ANALIZO MRTVIH VOLKOV

5.3. ZNAČILNOSTI RABE PROSTORA

5.4. OPORTUNISTIČNO ZBIRANJE NEINVAZIVNIH GENETSKIH VZORCEV TER ZNAKOV PRISOTNOSTI

5.5. ANALIZA ŠKODNIH PRIMEROV

5.6. GENETSKA ANALIZA VARSTVENEGA STATUSA POPULACIJE VOLKOV

5.7. INFORMACIJSKA INFRASTRUKTURA ZA BELEŽENJE IN PREGLEDOVANJE PODATKOV SPREMLJANJA VARSTVENEGA STANJA. «.

VIII. Besedi »DODATEK« se doda številko 2 tako, da se glasi: »DODATEK 2«

IX. V poglavju »UVEDENE KRATICE IN OKRAJŠAVE UPORABLJENIH POJMOV« se na strani 5 v 2. odstavku pred besedo »upravljanje« doda beseda »trajnostno«.

X. Besedilo »Direktiva o habitatih: Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (UL L št. 206 z dne 22. 7. 1992, str. 7), zadnjič spremenjeno z Direktivo Sveta 2006/105/ES z dne 20. novembra 2006 o prilagoditvi direktiv 73/239/EGS, 74/557/EGS in 2002/83/EGS na področju okolja zaradi pristopa Bolgarije in Romunije (UL L št. 363 z dne 20. 12. 2006, str. 368)« se spremeni tako, da se glasi: »Direktiva o habitatih: Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (U L št. 206 z dne 22. 7. 1992, str. 7), zadnjič spremenjena z Direktivo Sveta 2013/17/EU z dne 13. maja 2013 o prilagoditvi nekaterih direktiv na področju okolja zaradi pristopa Republike Hrvaške (UL L št. 158 z dne 10. 6. 2013, str. 193)«.

XI. Za odstavkom »NPVO: Nacionalni program varstva okolja 2005-2012, ki ga je Državni zbor Republike Slovenije sprejel z Resolucijo o Nacionalnem programu varstva okolja 2005-2012 (Uradni list RS, št. 2/06):« se doda nov odstavek, ki se glasi: »NVO: nevladne organizacije«.

- XII. Na strani 6 se besedilo »Protokol o izvajanju Alpske konvencije: Protokol o izvajanju Alpske konvencije iz leta 1991 o varstvu narave in urejanju krajine. Alpska konvencija je bila v slovenskem pravnem redu ratificirana z Zakonom o ratifikaciji konvencije o varstvu Alp (Alpske konvencije) (Uradni list RS-MP, št. 5/95)« spremeni tako, da se glasi: »Protokol o izvajanju Alpske konvencije: Protokol o izvajanju Alpske konvencije iz leta 1991 o varstvu narave in urejanju krajine. Alpska konvencija je bila v slovenskem pravnem redu ratificirana z Zakonom o ratifikaciji konvencije o varstvu Alp (Uradni list RS-MP, št. 5/95)«.
- XIII. Besedilo »Uredba o ekološko pomembnih območjih: Uredba o ekološko pomembnih območjih (Uradni list RS, št. 48/04)« se spremeni tako, da se glasi: »Uredba o ekološko pomembnih območjih: Uredba o ekološko pomembnih območjih (Uradni list RS, št. 48/04, 33/13 in 99/13)«.
- XIV. Besedilo »Uredba o posebnih varstvenih območjih (območja Natura 2000): Uredba o posebnih varstvenih območjih (območja Natura 2000) (Uradni list RS, št. 49/04, 110/04, 59/07, 43/08, in 8/12)« se spremeni tako, da se glasi: »Uredba o posebnih varstvenih območjih (območja Natura 2000): Uredba o posebnih varstvenih območjih (območja Natura 2000) (Uradni list RS, št. 49/04, 110/04, 59/07, 43/08, 8/12, 33/13, 35/13 - popr., 39/13 - odl. US in 3/14)«.
- XV. Besedilo »Uredba o zavarovanih vrstah: Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Uradni list RS, št. 36/04, 109/04, 84/05, 115/07, 96/08, 36/09, in 102/11)« se spremeni tako, da se glasi: »Uredba o zavarovanih vrstah: Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Uradni list RS, št. 36/04, 109/04, 84/05, 115/07, 96/08, 36/09, 102/11 in 15/14)«.
- XVI. Besedilo »Uredba Sveta 339/97: Uredba Sveta (ES) št. 338/97 z dne 9. decembra 1996 o varstvu prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst z zakonsko ureditvijo trgovine z njimi (UL L št. 61 z dne 3. 3. 1997, str. 1), zadnjič spremenjene z Uredbo Komisije (EU) št. 101/2012 z dne 6. februarja 2012 o spremembi Uredbe Sveta (ES) št. 338/97 o varstvu prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst z zakonsko ureditvijo trgovine z njimi (UL L št. 39 z dne 11. 2. 2012, str. 133)« se spremeni tako, da se glasi: »Uredba Sveta 338/97: Uredba Sveta (ES) št. 338/97 z dne 9. decembra 1996 o varstvu prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst z zakonsko ureditvijo trgovine z njimi (UL L št. 61 z dne 3. 3. 1997, str. 1), zadnjič spremenjene z Uredbo Komisije (EU) št. 750/2013 z dne 29. julija 2013 o spremembi Uredbe Sveta (ES) št. 338/97 o varstvu prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst z zakonsko ureditvijo trgovine z njimi (UL L št. 212 z dne 7. 8. 2013, str. 1)«.
- XVII. Besedilo »strategija: Strategija ohranjanja volka (Canis lupus L.) v Sloveniji in trajnostnega upravljanja z njim« se spremeni tako, da se glasi: »strategija: Strategija ohranjanja volka (Canis lupus L.) v Sloveniji in trajnostnega upravljanja z njim, ki jo je Vlada Republike Slovenije dne 24. 9. 2009 sprejela s sklepom št. 35602-1/2009/4«.
- XVIII. Besedilo »Zakon o divjadi in lovstvu: Zakon o divjadi in lovstvu (Uradni list RS, št. 16/04, 120/06 - odl. US in 17/08)« se spremeni tako, da se glasi: »Zakon o divjadi in lovstvu: Zakon o divjadi in lovstvu (Uradni list RS, št. 16/04, 120/06 - odl. US, 17/08 in 46/14 - ZON-C)«.
- XIX. Besedilo »Zakon o gozdovih: Zakon o gozdovih (Uradni list RS, št. 30/93, 13/98-odl.US, 24/99-sklep US, 56/99-ZON (31/00 popr.), 67/02, 110/02-ZGO-1, 112/06-odl.US, 115/06, 110/07, 61/10-odl.US in 106/10)« se spremeni tako, da se glasi: »Zakon o gozdovih: Zakon o gozdovih (Uradni list RS, št. 30/93, 56/99 - ZON, 67/02, 110/02 - ZGO-1, 115/06 - ORZG40, 110/07, 106/10, 63/13, 101/13 - ZDavNepr in 17/14)«

- XX. Besedilo »Zakon o varstvu okolja: Zakon o varstvu okolja (Uradni list RS, št. 39/06-uradno prečiščeno besedilo, 49/06-ZMetD, 66/06-odl.US, 112/06-odl.US, 33/07-ZPNačrt, 57/08-ZFO-1A, 70/08, 108/09, 108/09-ZPNačrt-A, 48/12 in 57/12)« se spremeni tako, da se glasi: »Zakon o varstvu okolja: Zakon o varstvu okolja (Uradni list RS, št. 39/06-uradno prečiščeno besedilo, 49/06-ZMetD, 33/07-ZPNačrt, 57/08-ZFO-1A, 70/08, 108/09, 108/09-ZPNačrt-A, 48/12, 57/12 in 92/13)«.
- XXI. Besedilo »ZON: Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04-uradno prečiščeno besedilo, 61/06-ZDru-1, 63/07 Odl.US, 117/07 Odl.US, 32/08 Odl.US, 8/10-ZSKZ-B)« se spremeni tako, da se glasi: »ZON: Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04-uradno prečiščeno besedilo, 61/06-ZDru-1, 8/10-ZSKZ-B in 46/14)«.
- XXII. Na strani 8 in 9 se črtata poglavji »PREDGOVOR« in »UVOD« in se nadomesta z naslednjim besedilom:

»UVOD

Vlada je 24.9.2009 sprejela Strategijo, ki temelji na slovenskem, evropskem in mednarodnem pravnem redu, ter določila, da je na njeni podlagi potrebno izdelati akcijski načrt. V okviru projekta SloWolf (LIFE 08/NAT/SLO/000244 SloWolf) smo tako pripravili predlog tega akcijskega načrta, ki za obdobje veljavnosti udejanja in konkretizira vsebino strategije.

Dokument je sestavljen iz treh delov, in sicer akcijskega načrta in dveh dodatkov, v katerih so podrobneje predstavljene podlage za izdelavo akcijskega načrta in načrt monitoringa populacije volkov. Za ukrepe iz akcijskega načrta, ki jih je treba nujno izvesti, so opredeljeni viri financiranja, roki za izvedbo posameznih ukrepov pa so določeni glede na možnost njihove izvedbe.

Glavni cilj akcijskega načrta je vzpostaviti učinkovit sistem trajnostnega upravljanja (v nadaljnjem besedilu: upravljanje) volka v Sloveniji in s tem povečati možnosti za njegovo dolgoročno ohranitev ob čim manjšem številu konfliktov med volkovi in ljudmi. Za doseg tega cilja je izrednega pomena komuniciranje med ključnimi interesnimi skupinami. Akcijski načrt smo zaradi tega pripravili s skupinskim delom na vodenih delavnicah, kjer smo usklajevali poglede vseh interesnih skupin, ki so v Sloveniji tako ali drugače povezane z varstvom volka. Tako so na delavnicah sodelovali predstavniki tedaj še dveh ministrstev, MOP in MKGP, predstavniki strokovnih organizacij, BF, ZRSVN, ZGS, KGZS, upravljavci zavarovanih območij JZ KP Kolpa, ter predstavniki NVO: Društvo Dinaricum, Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice, Društvo za zaščito živali Ljubljana, Zveza društev rejcev drobnice Slovenije in LZS. Uspešno izpeljano skupinsko delo na delavnicah kaže, da je mogoče vzpostaviti konstruktiven dialog tudi med zelo različnimi interesnimi skupinami. K uspešnemu delu na delavnicah in izdelavi akcijskega načrta so s svojimi dolgoletnimi izkušnjami s področja upravljanja volka pripomogli tudi strokovnjaki s Hrvaške.

Akcijski načrt opredeljuje številne ukrepe, ki zajemajo spremljanje in raziskovanje populacije volka, ustrezno varovanje domačih živali za zmanjševanje škode, poseganje v populacijo volka in njegovih plenskih vrst, izobraževanje, obveščanje in vključevanje javnosti ter čezmejno sodelovanje pri upravljanju te vrste.

Priprava načrta je potekala v okviru projekta Life+ »Varstvo in spremljanje varstvenega statusa populacije volka (*Canis lupus*) v Sloveniji« (2010–2013) – SloWolf, ki ga sofinancirata Evropska komisija in MOP.

Akcijski načrt je oktobra 2013 revidirala skupina strokovnjakov (projektna skupina SloWolf, člani Strokovne komisije za podporo pri načrtovanju upravljanja velikih zveri, predstavniki MOP in MKGP) z namenom, da se vanj vključijo znanja in izkušnje, pridobljene v okviru projekta SloWolf ter predvidijo tudi aktivnosti, načrtovane v okviru projekta LIFE+ WOLFALPS. «.

- XXIII. Na strani 10 v poglavju II Način izdelave akcijskega načrta se v prvi alineji drugega odstavka črta beseda »trajnostno«.
- XXIV. Na strani 10 in 11 v poglavju »II Način izdelave akcijskega načrta« se besedilo petega in šestega odstavka nadomesti z besedilom, ki se glasi:

»Prvi del tega dokumenta predstavlja podroben akcijski načrt. Poglavja v drugem delu dokumenta pa so podlaga za razumevanje dejavnosti in ukrepov, določenih v akcijskem načrtu. V akcijski načrt so vključene vse dejavnosti, ki so jih udeleženci delavnic določili kot najpomembnejše pri upravljanju volka v Sloveniji. Pri vsaki dejavnosti so uvodoma pojasnjene glavne grožnje za upravljanje volka. Nato so navedeni dolgoročni in posebni cilji ter z njimi povezani ukrepi. Na koncu vsakega sklopa dejavnosti je preglednica, v kateri so opredeljeni ukrepi obravnavani hierarhično (nujni in priporočeni po mnenju strokovne skupine), hkrati pa je naveden izvajalec, viri finančnih sredstev in roki za izvedbo posameznega ukrepa.

Nujnost posameznega ukrepa (nujen ukrep oziroma ukrep, ki je zgolj priporočen) je opredeljena ob upoštevanju prednostne lestvice (Preglednica 1: Dejavnosti, njihov prednostni vrstni red in hierarhična lestvica izvajanja posameznih dejavnosti). Nujni ukrepi so tisti, ki so ključnega pomena za zagotavljanje ugodnega stanja volka v Sloveniji in jih je treba izvesti v navedenih rokih.«.

- XXV. Na strani 11 se v Preglednici 1 v naslovni vrstici besedilo »Prednostni vrstni red, določen na delavnicah z deležniki (od 0 do 10)« nadomesti z besedilom, ki se glasi: »Prednostni vrstni red za izvajanje ukrepov, določen na delavnicah z deležniki (od 0 do 10)*«.
- XXVI. Besedilo »Nezakoniti odstrel« se nadomesti z besedilom »Nezakonito ubijanje«.
- XXVII. Pod Preglednico 1 se doda besedilo »*več točk pomeni višjo prioriteto posamezne dejavnosti«.
- XXVIII. Poglavje »III Vsebina akcijskega načrta« se spremeni tako, da se glasi:

»III Vsebina akcijskega načrta – opredelitev dejavnosti, za katere je pripravljen akcijski načrt

1. Škoda

V skladu z ZON je država dolžna povrniti odškodnino za škodo ki jo povzročijo živali zavarovanih vrst, pod pogojem, da je oškodovanec zavaroval svoje premoženje kot dober gospodar in nastanka škode kljub temu ni bilo mogoče preprečiti. Velika škoda na rejnih živalih, predvsem na drobnici, trenutno pomeni največjo grožnjo dolgotrajnemu ohranjanju volka v Sloveniji. Znanje o vzrokih nastajanja škode in možnosti njihovega reševanja so predstavljeni v Dodatku 2, ki je sestavni del tega akcijskega načrta (poglavje 3.2). Ukrepe varovanja rejnih živali z namenom preprečevanja nastanka škode, ki jo lahko povzročijo volkovi, določa pravilnik, ki ureja načine varovanja premoženja. Ti ukrepi pa niso dovolj učinkoviti oziroma slabo preprečujejo nadaljnje nastajanje škode. Prav tako ni mogoč celovit nadzor nad izvajanjem ukrepov zaščite, saj zakonodaja tega trenutno ne omogoča. Obstoječi sistem izplačevanja odškodnin ne spodbuja dovolj dejavnega varovanja rejnih živali. Vzroki za slabo varovanje

rejnih živali so lahko tudi v pomanjkanju individualnega svetovanja rejcem o najprimernejših oblikah varovanja čred in ukrepih preprečevanja privabljanja volkov v bližino pašnikov (npr. pravilno ravnanje s klavnimi ostanki).

Dolgoročni cilj:

1.1 Ureditev reje domačih živali na način, ki zagotavlja najmanjše možno število škodnih primerov ob ohranjanju ugodnega stanja populacije volkov.

Posebni cilji:

- 1.1.1 boljše varovanje in za najmanj 50 % manj škodnih primerov ter znižanje izplačil za nastalo škodo;
- 1.1.2 vzpostavljen sistem odškodnin, ki spodbuja lastnike k dejavnemu varovanju domačih živali pred napadi volkov, zlasti ob ponavljajočih se napadih;
- 1.1.3 zagotovitev svetovanja in nadzora za izvajanje ukrepov varovanja rejnih živali;
- 1.1.4 smernice za ureditev pašnikov, namenjene vlagateljem na območju pojavljanja volkov;
- 1.1.5 usklajena politika med varstvom narave in kmetijstvom;
- 1.1.6 namensko sofinanciranje zaščitnih ukrepov na območjih pojavljanja volka (subvencioniranje zaščite, kmetijsko-okoljski ukrepi);
- 1.1.7 strokovno in učinkovito ocenjevanje škode ter ob morebitnih težavah pri prepoznavanju povzročitelja napada (do težav prihaja predvsem pri ločevanju volka in psa) uporaba metode identifikacije z analizo DNK.

Ukrepi:

Preglednica 1: Ukrepi z navedenimi izvajalci, finančnimi viri in izvedbenimi roki za dejavnost »Škoda«

1 Škoda					
Ukrep		Prispeva k doseganju ciljev	Izvajalec	Financiranje	Rok za izvedbo (četrletje)
NUJNI UKREPI	Izvajanje odškodninskega sistema za škodo, ki jo povzročijo volkovi, v skladu z zakonodajo	1.1, .1.1.2	ZGS, ARSO	Približno 300.000 € / leto Redno financiranje (državni proračun)	redno
	zagotoviti dodatna zaščitna sredstva za izvajanje ukrepov za preprečevanje napadov volkov	1.1.1, 1.1.3, 1.1.6	ARSO, ZGS	70.000 € v prvem letu, potem 30.000 €/leto (državni proračun)	Na podlagi vlog strank
	individualno obravnavati in reševati učinkovitost	1.1.1, 1.1.3, 1.1.6	ZGS, KGZS in	20.000 €/leto (državni	po potrebi

varovanja pri rejcih z največjim številom škodnih primerov povezavi z ukrepi sodelovanja, določenimi v Programu razvoja podeželja (svetovanje in nadzor nad uporabo zaščitnih dodeljenih zaščitnih sredstev)		zunanj izvajalci	proračun, PRP za delo svetovalcev)	
spremeniti predpise tako, da bodo usklajeni s sedanjim vedenjem o učinkovitosti električnih ograj in s pogoji kmetovanja na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost	1.1.1	MOP	del rednih dejavnosti	2014
usklajevanje delovnih področij med MOP in MKGP	1.1.5	MOP	del rednih dejavnosti	redno
redno izobraževati pooblaščenca za ocenjevanje škode	1.1.1, 1.1.2, 1.1.7	ZGS, ARSO, zunanji izvajalci	2500 €/ izobraževanje (delavnico) SloWolf (2013) potem MOP (državni proračun)	redno izobraževanje (obnovitev najmanj vsakih 5 let)
ob morebitnih težavah pri prepoznavanju povzročitelja napada (predvsem volk, pes) uporabiti z metodo identifikacije z analizo DNK	1.1.1, 1.1.2, 1.1.7	BF	5000 €/ leto SloWolf (2013) potem državni proračun	po potrebi
organizirati delavnice za rejce pašnih živali v povezavi z izvajanjem Programa razvoja podeželja	8.1.2, 8.1.3	KZGS, ZGS, društva rejcev drobnice	1200 €/ delavnico SloWolf del rednih dejavnosti	po potrebi
organizirati seminarje o ustreznih in učinkovitih metodah za preprečevanje škode za strokovne službe v kmetijstvu	8.1.2	SloWolf, kasneje KGZS, ZGS, društva rejcev drobnice	SloWolf (6381 €)	2013*

	uvesti ukrepe, ki zagotavljajo boljše varovanje živali med pašo (KOP)	1.1.1, 1.1.6	MKGP, MOP	PRP	2014
PRIPOROČENI UKREPI	<i>spodbujanje varovanja črede s pastirskimi psi in varovanje rejnih živali s pastirji, zlasti tam kjer uporaba zaščitnih ograj ni ustrezna</i>	1.1.1	<i>DLVKOS in druge nevladne organizacije, BF, ZGS, KGZS, MOP</i>	<i>državni proračun, PRP, različni projekti</i>	<i>redno</i>
	<i>ustanoviti strokovno skupino, ki bo določila dodatne ustrezne zaščitne ukrepe za varovanje drobnice</i>	1.1.1, 1.1.6	<i>ZGS v sodelovanju z BF in KGZS</i>	<i>državni proračun</i>	<i>po spremembi Pravilnika o načinih varovanja premoženja</i>
	<i>Analiza škod, ki so jo povzročili psi in priprava potrebnih ukrepov za naslednje upravljavsko obdobje</i>	1.1.1	<i>ZGS</i>	<i>državni proračun</i>	<i>2017</i>
	<i>izobraževati kmetijske svetovalce, pooblaščenca ZGS in specialiste za rejo drobnice za specifično svetovanje rejcem drobnice o varovanju pred napadi volkov</i>	1.1.1	<i>SloWolf</i>	<i>SloWolf</i>	<i>3/2013*</i>
	<i>izdelati smernice za ureditev pašnikov na območju pojavljanja volkov</i>	1.1.4	<i>BF, KGZS</i>	<i>državni proračun</i>	<i>2014</i>

*Izvedeno v okviru projekta SloWolf

2. Predpisi

Ohranjanje volka je občasno v neskladju z drugimi interesi človeka, zlasti zaradi škode na domačih živalih. Volk pa je tudi krovna in karizmatična vrsta, ki je pri nas in marsikje drugod ogrožena ter jo je smiselno in potrebno varovati in ohranjati v njenem naravnem okolju. Zakonodaja bi morala omogočati ravnotežje med tema vidikoma in omogočati ohranjanje volka ob zmanjševanju tistih njegovih vplivov, ki so za ljudi nezaželeni oziroma težko sprejemljivi. Trenutno je na tem področju zakonodaja premalo dorečena, saj prihaja do težav pri njenem izvajanju. Ena od trenutno najbolj perečih težav je pomanjkanje prožnosti in individualnega

reševanja razlogov za nastalo škodo in preprečevanje njenega nastajanja, ki se stalno ponavlja pri istih rejcih na istih pašnikih.

Dolgoročni cilj:

2.1 vzpostavitev operativne zakonodaje, ki bo omogočala učinkovito varovanje volkov ob najmanjših mogočih konfliktnih te vrste s človekom.

Posebna cilja:

2.1.1 pregled izvajanja zakonodaje s poudarkom na vprašanju neustreznih zakonskih rešitev, manjkajoči zakonodaji in nadzoru ter odpravi neustreznih zakonskih rešitev, odprava pomanjkljivosti v zakonodaji in nadzoru;

2.1.2 dobro pripravljene predpisi, ki učinkovito prispevajo k doseganju ciljev upravljanja.

Ukrepi:

Preglednica 2: Ukrepi z navedenimi izvajalci, finančnimi viri in izvedbenimi roki za dejavnost Predpisi

2 Predpisi					
Ukrepi		Prispeva k doseganju ciljev	Izvajalec	Financiranje	Rok za izvedbo (četrletje)
NUJNI UKREPI	analizirati zakonodajo, ki se nanaša na kmetijske subvencije in vpliva na povečevanje števila škodnih dogodkov	2.1.1	MKGP	del rednih dejavnosti	2013*
	spremeniti ZON v delu, ki se nanaša na obveznosti lastnika pri preprečevanju nastanka škodnih dogodkov; prav tako je nujno spremeniti in dopolniti Pravilnik o načinih varovanja premoženja	2.1.2	MOP	del rednih dejavnosti MOP	2015
	Spremeniti kazenske določbe ZON (ustrezno visoke denarne kazni)	2.1.2	MOP	del rednih dejavnosti MOP	2015
	spremeniti zakonodajo tako, da bodo odpravljene pomanjkljivosti, ugotovljene pri analizi zakonodaje	2.1.2	MOP, MKGP	del rednih dejavnosti MOP, MKGP	2013*

*Narejeno v okviru Programa razvoja podeželja 2014- 2020 (PRP)

3. Spremljanje in raziskovanje populacije volka

Osnovni cilj spremljanja varstvenega stanja volka je pridobivanje demografskih parametrov populacije in njene prostorske razširjenosti ter strukturiranosti. Demografske parametre populacije ocenjujemo z večjimi cenilkami, med katerimi so najpomembnejše številčnost ali populacijska gostota ter reprodukcijsko-preživetveni parametri populacije (Dodatek 1, ki je sestavni del tega akcijskega načrta). Dober monitoring omogoča pridobivanje kvalitetnih podatkov in zagotavlja nepristransko podporo odločitvam stroke pri upravljanju s populacijami spremljanih vrst. Za učinkovito spremljanje varstvenega stanja populacije je treba vključevati različne metodološke pristope, ki merijo ključne populacijske parametre in omogočajo sprejemanje ukrepov za ustrezno upravljanje. Ker se z razvojem znanosti razvijajo tudi metodološki pristopi, moramo pri načrtovanju monitoringa slediti temu razvoju in metode monitoringa ustrezno prilagajati.

Dolgoročni cilj:

- 3.1 vzpostavljeno trajno in sistematično spremljanje stanja volčje populacije, kar je podlaga za njeno ohranjanje in upravljanje;
- 3.2 podpora pridobivanju novega znanja (raziskovanju) s ciljem zagotavljanja učinkovitega, s sodobnim znanjem in metodami podprtega trajnostnega upravljanja populacije volka.

Posebni cilji:

- 3.1.1 poznavanje razširjenosti volčje populacije, njene številčnosti, populacijske strukture, rodnosti in smrtnosti;
- 3.1.2 poznavanje pojavljanja križancev med volkom in psom, dinamike dejanske velikosti populacije in njene genetske pestrosti ter zdravstvenega stanja;
- 3.1.3 prepoznan prostor, ki je primeren za volka (izdelan habitatni model);
- 3.1.4 raziskana povezljivost in razdrobljenost prostora, ki je pomemben za populacijo;
- 3.1.5 vzpostavljen monitoring populacije.

Ukrepi:

Preglednica 3: Ukrepi z navedenimi izvajalci, finančnimi viri in izvedbenimi roki za dejavnost Spremljanje in raziskovanje populacije volka

3 Spremljanje in raziskovanje populacije					
Ukrepi		Prispeva k doseganju ciljev	Izvajalec	Financiranje	Rok za izvedbo (četrletje)
NUJNI UKREPI	določiti prednostne parametre za spremljanje populacije ter izbrati in razviti učinkovite metode	3.1.5	SloWolf	3000 € SloWolf	3/2013*
	redno spremljati populacijo na podlagi parametrov, določenih v	3.1.1, 3.1.2	MOP s podizvajalci (ZGS in	85 000 €/leto programsko financiranje	redno

	Dodatku 1		druge strokovne institucije)	(državni proračun)	
	vzpostaviti zbirko, v kateri bodo zbrani podatki o volku	3.1.1	SloWolf in ZGS	SloWolf	2/2012*
	razviti metodologijo genetske identifikacije	3.1.2	SloWolf in ZGS	SloWolf	2/2012*
	izdelati model primernega prostora za volka	3.1.3	SloWolf	SloWolf	1/2013*
	vzdrževanje zbirke podatkov o volku (portal)	3.1.1, 3.1.2, 3.1.4	ZGS s podizvajalci	3 500 €/leto (državni proračun)	redno
	analizirati fragmentacijo in prostorske ovire za populacijo in rezultate povezati s prostorskim modelom	3.1.3, 3.1.4	SloWolf	SloWolf	1/2013*
PRIPOROČENI UKREPI	<i>Spremljanje volkov s pomočjo telemetrije</i>	3.1.1, 3.1.2, 3.1.4		20 000 € / sezono odlavljanja v enem tropu (državni proračun, projekti)	redno
	<i>Postavitev in začetek izvajanja monitoringa populacije volka na alpskem območju</i>	3.1.1, 3.1.2, 3.1.4	WOLFALPS	WOLFALPS 48000 €	2015
	<i>Analizirati povezljivost življenjskega prostora za volka v širšem kontekstu Alp</i>	3.1.3	WOLFALPS	WOLFALPS 10400 €	4/2015

* izvedeno v okviru projekta SloWolf

4. Poseganje v populacijo volka

Ukrepi za poseganje v populacijo volka so sprejemljivi samo, če ne škodujejo ohranitvi ugodnega stanja populacije. Legalen, strogo reguliran in trajnosten odstrel volkov je eden od ukrepov pri soočanju s konflikti, ki jih varstvo volkov povzroča v družbi. Odstrel lahko omeji rast populacije na družbeno sprejemljivo raven, neposredno vključuje lokalne prebivalce (lovce in druge zainteresirane interesne skupine) v upravljanje, dviguje percepcijo vrednosti volka na

lokalni ravni, olajša oblikovanje ustrezne politične klime za vrsto, povečuje sociološko nosilno zmogljivost okolja in zmanjšuje nezakonito ubijanje. Ali in kako se bodo naštetih pozitivni učinki obrestovali, je predvsem odvisno od specifičnega lokalnega konteksta in varstvene etike lovcev. Pri načrtovanju in izvajanju odstrela je treba upoštevati biologijo volka ter tako čim manj vplivati na strukturo tropov in populacije.

Dolgoročni cilji:

- 4.1 večja strpnost določenih ciljnih skupin do volkov;
- 4.2 izvajanje odstrela v obsegu in tako, da se ohranja vitalna in viabilna populacija;
- 4.3 pri volkovih ohranjen strah pred ljudmi in njihovim premoženjem.

Posebni cilji:

- 4.1.1 odprava nezakonitega odstrela volkov;
- 4.1.2. vsaj delno zagotovljen vpliv odstrela na zmanjševanje škod;
- 4.2.1 izvajanje odstrela na način, ki bo v najmanjši možni meri vplival na socialno strukturo volkov;
- 4.3.1 večja sprejemljivost prisotnosti volkov med lokalnim prebivalstvom;
- 4.3.2 ohranjeno zanimanje lovcev za obstoj volka v Sloveniji.

Ukrepi:

Preglednica 4: Ukrepi z navedenimi izvajalci, finančnimi viri in izvedbenimi roki za dejavnost Poseganje v volčjo populacijo

4 Poseganje v volčjo populacijo					
Ukrepi		Prispeva k doseganju ciljev	Izvajalec	Financiranje	Rok za izvedbo (četrletje)
NUJNI UKREPI	načrtovanje odstrela v skladu s predpisi o ohranjanju narave	4.1.1, 4.2.1, 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3	ZGS, ZRSVN in MOP v sodelovanju s strokovno komisijo in delovno skupino, po potrebi z drugimi strokovnjaki oz. predstavniki interesnih skupin	del rednih dejavnosti	redno
	trajanje lovne dobe največ od vključno septembra do konca januarja	4.3.1, 4.2.1, 4.4.1	MOP	del rednih dejavnosti	redno
	spodbujati odstrel na pašnikih in s tem z lovom poskušati vsaj delno vplivati na preprečevanje nastajanje škode na teh pašnikih	4.4.1	MOP	del rednih dejavnosti	redno

5. Čezmejno sodelovanje

Volkovi v Sloveniji so del večje dinarske populacije in upravljavski posegi v Sloveniji neposredno vplivajo na stanje populacije v sosednjih državah in obratno. Najpomembnejše pri upravljanju je zato sodelovanje med Slovenijo in Hrvaško, saj je meja za volkove popolnoma prehodna, kar potrjujejo tudi podatki telemetričnega spremljanja večjega števila volkov. Težava pri tem je pomanjkanje čezmejnega usklajevanja pri upravljanju populacije. Čeprav so pobude, da bi se težišče upravljanja populacij velikih zveri premaknilo na raven populacij, vse glasnejše, takega usklajevanja praktično še ni. Na varstvo volka vpliva tudi pomanjkanje čezmejnega usklajevanja pri upravljanju plenskih vrst. Razen pomanjkljivosti pri upravljavskem usklajevanju s Hrvaško je težava tudi pomanjkanje sodelovanja z drugimi državami, katerih upravljanje vpliva na populacijo volka v Sloveniji (zlasti z Bosno in Hercegovino) oziroma za katere upravljanje v Sloveniji omogoča ali omejuje spontano ponovno naselitev na območja, kjer so volkovi v preteklosti izginili (Avstrija, Italija).

Dolgoročna cilja:

- 5.1 usklajeno čezmejno upravljanje populacije volka in njegovega plena (poleg Hrvaške in Slovenije tudi Italija, Avstrija ter Bosna in Hercegovina);
- 5.2 čezmejno sodelovanje pri tekočih projektih in prijavljanje skupnih projektov v prihodnosti.

Posebni cilji:

- 5.1.1 ustanovitev skupne koordinacijske skupina med Slovenijo in Hrvaško in začetek sodelovanja z Avstrijo in Italijo;
- 5.1.2 čezmejni pretok informacij na vseh ravneh;
- 5.1.3 usklajeno načrtovanje poseganja v populacijo volka, kar je posebej pomembno za skupne trope volkov;
- 5.2.1 sodelovanje pri projektih.

Ukrepi:

Preglednica 5: Ukrepi z navedenimi izvajalci, finančnimi viri in izvedbenimi roki za dejavnost Čezmejno sodelovanje

5 Čezmejno sodelovanje					
Ukrepi		Prispeva k doseganju ciljev	Izvajalec	Financiranje	Rok za izvedbo (četrletje)
NUJNI UKREPI	ustanoviti skupno koordinacijsko skupino za Slovenijo in Hrvaško	5.1.1	MOP, Ministrstvo za varstvo okolja in narave Republike Hrvaške	proračuna Slovenije in Hrvaške kot del rednih dejavnosti	1/2014
	organizirati letne, redne	5.1.2	MOP, Ministrstvo za varstvo okolja in	proračuna Slovenije in	1/2014 (prvi

	sestanke koordinacijske skupine		narave Republike Hrvaške	Hrvaške (2000€ /sestane)	sestane)
PRIPOROČENI UKREPI	omogočiti skupne analize pridobljenih podatkov	5.2.1	MOP, Ministrstvo za varstvo okolja in narave Republike Hrvaške, ZGS, Univerza v Ljubljani, DZZP, Vseučilišče v Zagrebu	proračuna Slovenije in Hrvaške, projekti	po dogovoru na sestanku koordinacijske skupine
	Začetek sodelovanja z deželami v Avstriji in Italiji	5.1.1.	MOP	proračuni Slovenije, Avstrije in Italije	Ni določeno.

6. Institucionalno sodelovanje

Ohranjanje volkov in upravljanje njihove populacije je večdimenzionalno vprašanje, ki sta ga MOP ter MKGP do združitve v enotno ministrstvo obravnavali vsako s svojega vidika. Poleg tega obstaja tudi več interesnih skupin, ki imajo pri upravljanju volka posreden ali neposreden interes (lovci, živinorejci, nevladne naravovarstvene organizacije...), veliko pa je zanimanja tudi v širši javnosti. Za upravljanje in dolgoročno ohranjanje volčje populacije je pomembno predvsem sodelovanje med delovnimi področji MOP in MKGP, da bo politika enotna in usklajena ter da ne bo neskladja glede tega, kaj ima prednost in kateri ukrepi so potrebni (npr. spodbujanje reje drobnice na območju pojavljanja volka brez predvidenih ustreznih ukrepov varovanja). Prav tako prihaja do rabe prostora, ki ni v skladu s strategijo ohranjanja volka.

Dolgoročni cilj:

6.1 usklajena politika varstva velikih zveri, kmetovanja in upravljanja prostora

Ukrepi:

Preglednica 6: Ukrepi z navedenimi izvajalci, finančnimi viri in izvedbenimi roki za dejavnost Institucionalno sodelovanje

6 Institucionalno sodelovanje					
	Ukrep	Prispeva k doseganju ciljev	Izvajalec	Financiranje	Rok za izvedbo (četrtletje)
NUJNI UKREPI	redno sodelovanje vodij sektorjev	6.1.	MOP, MKGP	del rednih dejavnosti	redni sestanki

7. Načrtovanje upravljanja plenskih vrst

V več raziskavah se opozarja, da je pogostnost napadov volkov na drobnico večja, kadar je dostopnost naravnih prehranskih virov majhna. Zaradi tega je primerno upravljanje populacij plenskih vrst v Sloveniji, zlasti jelenjadi in srnjadi, kar bo zagotavljalo dobre prehranske razmere za volka, ena od pomembnih sestavin njihovega uspešnega dolgoročnega ohranjanja. Za zagotavljanje primerne upravljanja rastlinojedih parkljarjev je pomembno vedeti, v kolikšnem obsegu so parkljarji plen volka in katere vrste parkljarjev so njegov plen, ter to plenjenje upoštevati pri načrtovanju.

Dolgoročna cilja:

- 7.1 upoštevanje vpliva volkov na populacije prostoživečih parkljarjev pri upravljanju populacij parkljarjev;
- 7.2 ohranjenost zadostne prehranske baze za volka, predvsem jelenjadi in srnjadi.

Posebni cilji:

- 7.1.1 določena številčnost in struktura prostoživečih parkljarjev, ki jih uplenijo volkovi;
- 7.1.2 načrtovanje poseganja v populacije prostoživečih parkljarjev ob upoštevanju plenjenja volkov in obveščanje o vključevanju volka v načrtovanje upravljanja parkljarjev;
- 7.2.1 izboljšanje oziroma ohranjanje prehranske baze za prostoživeče rastlinojede parkljarje.

Ukrepi:

Preglednica 7: Ukrepi z navedenimi izvajalci, finančnimi viri in izvedbenimi roki za dejavnost Načrtovanje upravljanja plenskih vrst

7 Načrtovanje upravljanja plenskih vrst					
Ukrepi		Prispeva k doseganju ciljev	Izvajalec	Financiranje	Rok za izvedbo (četrletje)
NUJNI UKREPI	preučiti število in strukturo plena volkov	7.1.1	SloWolf, BF, ZGS	programsko financiranje in SloWolf (20.000 €)	4/2011*
	pripraviti in v prakso vpeljati ustrezne usmeritve gospodarjenja z divjadjo na območju prisotnosti volka ob upoštevanju celotnega vpliva volka	7.1.2	SloWolf, BF, ZGS	del rednih dejavnosti in SloWolf (27.000 €)	4/2012*
	V lovsko upravljaljskih načrtih je treba upoštevati prisotnost volka s ciljem zagotavljanja zadostne prehranske baze za zagotavljanje ugodnega stanja volka	7.1.2.	ZGS, ZRSVN	del rednih dejavnosti	redno

PRIPOROČENI UKREPI	vzdrževati ustrezno veliko nosilno kapaciteto prostora za prostoživeče rastlinojede parkljarje (ustrezen delež mladih razvojnih faz gozda, zimska sečnja, ohranjanje travnih površin, dostopnih prostoživečim parkljarjem)	7.2.1	ZGS	del rednih dejavnosti	redno
--------------------	--	-------	-----	-----------------------	-------

* izvedeno v okviru projekta SloWolf

8. Vključevanje javnosti v upravljanje z volkom

Odpiranje odločevalskih procesov in vključevanje (udeležba) javnosti v odločanje postaja vse nujnejši pogoj za doseganje družbene sprejemljivosti okoljskih problematik, ki vplivajo na kakovost življenja posameznikov in ožje ali širše družbene skupnosti. K vključevanju javnosti v odločanje o upravljanje populacije volka pa pravno zavezuje tudi Aarhuška konvencija. Pomanjkljivo vključevanje zainteresirane javnosti v proces upravljanja populacije volka lahko privede do napačnega razumevanja ali nerazumevanja upravljavskih praks, ki zato lahko na koncu niso družbeno sprejete, kar otežuje njihovo izvajanje. Z različnimi pristopi vključevanja javnosti v odločanje pa se povečuje tudi strpnost in medsebojno zaupanje vključenih interesnih skupin (glej poglavji 3.5 in 3.6 v dodatku 2).

Dolgoročni cilj:

- 8.1 dejavno vključevanje predstavnikov interesnih skupin v upravljanje populacije volka in njihova podpora.

Posebni cilji:

- 8.1.1 vključevanje interesnih skupin pri pripravi akcijskega načrta za naslednje obdobje;
 8.1.2 večja strpnost in medsebojno zaupanje vključenih interesnih skupin;
 8.1.3 dobro poznavanje in razumevanje mnenj in pričakovanj različnih interesnih skupin;
 8.1.4. strokovno podprto upravljanje.

Ukrepi:

Preglednica 8: Ukrepi z navedenimi izvajalci, finančnimi viri in izvedbenimi roki za dejavnost Vključevanje javnosti v upravljanje populacije volka

8 Vključevanje javnosti v upravljanje populacije volka					
Ukrepi		Prispeva k doseganju ciljev	Izvajalec	Financiranje	Rok za izvedbo (četrletje)
NUJNI UKREPI	izpeljati revizijo akcijskega načrta na koncu projekta SloWol.	8.1.1	SloWolf	SloWolf (2.954 €)	4/2013*
	priprava akcijskega načrta za obdobje 2018-2022	8.1.1	MOP s podizvajalci	5.000 € državni proračun	4/2017
	dejavno vključevati lovce v spremljanje populacije	8.1.2	MOP s podizvajalci	Strošek ocenjen v poglavju	redno

	volka (popisi, zbiranje vzorcev)			Spremljanje in raziskovanje populacije volka	
	ob koncu projekta SloWolf izvesti javnomnenjsko raziskavo (rejci drobnice, lovci, širša javnost)	8.1.3	BF	SloWolf (35.000 €)	4/2013*
	Izvedba javnomnenjske raziskave na alpskem območju	8.1.3	BF	WOLFALPS (40.000 €)	2014 in 2017
	Redni sestanki in ureditev nadomestil za zunanje člane Strokovne komisije za podporo pri načrtovanju upravljanja z velikimi zvermi		MOP	Redno delo	mesečno
	Letni sestanki delovne skupine za načrtovanje upravljanja z velikimi zvermi		MOP	Redno delo	letno
PRIPOROČENI UKREPI	<i>dejavno vključevati druge prostovoljce v terensko delo z volkovi (monitoring populacije)</i>	8.1.2	<i>MOP s podizvajalci</i>	<i>Strošek ocenjen v poglavju Spremljanje in raziskovanje populacije volka</i>	<i>redno</i>
	<i>izmenjavati izkušnje z deležniki iz sosednjih držav</i>	8.1.2	<i>predstavniki interesnih skupin</i>	<i>projekti</i>	<i>redno</i>

*izvedeno v okviru projekta SloWolf

9. Obveščanje javnosti

Javnost je obveščena na več načinov in eden glavnih pri volku so mediji, kjer je v Sloveniji v zadnjih letih opaziti porast neuravnoteženega in senzacionalističnega poročanja o volku. V preteklosti je že bilo dokazano, da pomanjkanje znanja in napačna prepričanja vplivajo na odnos javnosti do prostoživečih živali, še posebej velikih zveri, med njimi tudi do volka, in povečujejo strah pred njimi. V naravovarstvu je velikokrat pomembno, da določene interesne skupine spremenijo svoje ravnanje (npr. uporaba zaščitnih sredstev za varovanje živine pred velikimi zvermi namesto zavračanja njihove prisotnosti na svojem območju). Najboljši način za doseganje tega je, da se poskuša vplivati na kognitivno sestavino odnosov (znanje/prepričanje). Obveščanje javnosti in objektivno poročanje v medijih o volku sta zato nujni, še posebej ko gre za obveščanje glavnih interesnih skupin:

- **Lokalno prebivalstvo** na območju pojavljanja volka je tisto, ki je neposredno povezano z vrsto ter živi na istem območju in se lahko počuti ogroženo. Prav tako je treba vključiti lokalno prebivalstvo na območjih, kamor se volk lahko v prihodnosti širi. Upravljanje populacij vseh velikih zveri je pomembno za vse javnosti v državi. Tako je treba v upravljanje vključiti tudi urbano prebivalstvo, ki ima po navadi najbolj pozitiven odnos do

velikih zveri, vendar pa navadno slabše pozna način življenja volkov in se ne zaveda konfliktov med velikimi zvermi in npr. rejcem živine;

- **Šolska mladina** je interesna skupina, ki bo v prihodnosti soodločala in ker se njihov odnos še oblikuje, je nanje pomembno vplivati s pravilnim obveščanjem;
- **Lovci** lahko na populacijo volka neposredno vplivajo z lovom. Hkrati so interesna skupina, ki volka kot živalsko vrsto razmeroma dobro poznajo in imajo do njega že izoblikovan odnos. Lovce je treba neposredno pritegniti k upravljanju populacije volka tudi z vključevanjem v dejavnosti spremljanja populacije volka, saj lahko to pozitivno vpliva na njihov odnos;
- **Živinorejci** so skupina, na katere prisotnost volka na njihovem območju najbolj vpliva. Njihova prepričanja o volku so v primerjavi s splošno javnostjo in lovci drugačna ter zato potrebujejo več posebnih informacij, povezanih z izobraževanjem o situacijah, v katerih volk napade pašne živali. Prav tako je treba zanje zagotoviti tudi izobraževanje o ustreznih načinih varovanja živine pred napadom volka.

Dodaten namen obveščanja in izobraževanja je pridobiti dobro obveščeno javnost, ki bo dejavno sodelovala pri soodločanju o upravljanju populacije volka in se počutila vključeno, kar vodi v izboljšanje soobstoja volkov in lokalnega prebivalstva.

Dolgoročni cilji:

- 9.1 pozitiven odnos in večja strpnost javnosti in posameznih interesnih skupin do volka in upravljanja njegove populacije;
- 9.2 javnost, ki dobro pozna in razume problematiko in upravljanje volka;
- 9.3 dobro poznavanje dinamike odnosa javnosti do volka.

Posebni cilji:

- 9.1.1 boljša obveščенost o dobrih praksah varovanja drobnice;
- 9.1.2. boljša ozaveščenost lovcev o posledicah nezakonitega odstrela volkov;
- 9.2.1 objektivni in uravnoteženi prispevki v medijih;
- 9.3.1 redno spremljanje odnosa javnosti do volka.

Ukrepi

Preglednica 9: Ukrepi z navedenimi izvajalci, finančnimi viri in izvedbenimi roki za dejavnost Obveščanje javnosti

9 Obveščanje javnosti					
Ukrepi		Prispeva k doseganju ciljev	Izvajalec	Financiranje	Rok za izvedbo (četrletje)
NUJNI	hiter odziv na pristransko objavljene prispevke z objektivnimi	9.2.1	BF, ZGS, MOP, ZRSVN	del rednih dejavnosti	po potrebi

	informacijami				
	organizirati izobraževalno kampanjo o ustreznih načinih varovanja živine pred napadi volkov ciljno za živinorejce		KGZS WOLFALPS (za alpsko območje)	1000 €/leto (državni proračun) WOLFALPS (1000 €/leto)	2015 do konca projekta
	Ozaveščati lovce o posledicah nezakonitega ubijanja volkov	9.1.2	ZGS	1000 €/leto (državni proračun)	redno
	Vzdrževati spletno stran o volku (www.volkovi.si)	9.2.1	BF	prostovoljno delo in 20 €/leto za domeno	redno
PRIPOROČENI UKREPI	<i>pripraviti dodatno izobraževalno gradivo za otroke in mladino (film, poster, predavanje za srednje šole, pravljica o volku Grgi)</i>	9.2.1	<i>SloWolf</i>	<i>SloWolf</i>	3/2013*
	<i>predstaviti projekt in projektne dejavnosti s plakati na enostaven način</i>	9.2.1	<i>SloWolf</i>	<i>SloWolf</i>	
	<i>objavljati poljudne prispevke v tematskih krajevnih časopisih</i>	9.2.1, 9.1.1			<i>redno oziroma po potrebi</i>
	<i>objavljati sporočila za medije v okviru projekta SloWolf</i>	9.2.1	<i>SloWolf</i>	<i>SloWolf</i>	<i>redno*</i>
	<i>opraviti anketno raziskavo po končanem projektu</i>	9.3.1	<i>SloWolf</i>	<i>SloWolf</i>	4/2013*

*izvedeno v okviru projekta SloWolf

10. Zmanjševanje nezakonitega poseganja v populacijo volka

Nezakonito in s tem nenadzorovano ubijanje živali je glavna grožnja za marsikatero živalsko vrsto v svetu. V Evropi to sicer večinoma ni tako velika težava kot drugod, kljub temu pa nezakonit odstrel in drugi načini nedovoljenega ubijanja pomembno vplivajo na nekatere populacije, še posebej pri konfliktnih vrstah, kot so velike zveri. Vzroki nezakonitega ubijanja po svetu so različni: neskladje z rejo drobnice in druga škoda na premoženju ljudi, domnevno ogrožanje varnosti in zdravja ljudi na podeželju, konkurenca pri lovu, še posebej pri

komercialnem lovu (visoke koncesije za lovišča), neodzivnost državnih organov pri odločanju o posegih v populacije glede na predhodne pozive ljudi itn. Največja težava nezakonitega ubijanja je, da zanj ne veljajo omejitve tako po številu kot sestavi ter kraju in času teh dejanj. Poleg tega o nezakonitem poseganju v populacijo običajno ni podatkov, zato ga upravljavci ne morejo upoštevati pri načrtovanju zakonitega poseganja v populacijo. Zaradi tega lahko tako poseganje postane ne trajnostno in privede do ogrožanja dolgoročnega obstoja populacije ali do lokalnega izumrtja vrste. Hkrati ima nezakonito ubijanje volkov tudi vse druge negativne posledice, ki veljajo tudi za zakonit odstrel.

V Sloveniji poznamo nekaj potrjenih primerov in več sumov nezakonitega odstrela volkov. Kljub temu je s takimi podatki težko oceniti celoten obseg teh nezakonitih dejanj in njihov vpliv na populacijo volka. Odkrite primere nezakonitega odstrela volkov je treba resno kazensko preganjati, tako kot je to običajno marsikje v tujini. Kadar volkove nezakonito odstrelijo lovci, je načeloma učinkovitejši nadzor v samih lovskih organizacijah in med posameznimi člani teh organizacij kot pa nadzor raznih inšpekcijskih služb. Ker pa popoln nadzor na terenu praktično ni mogoč, si je treba bolj prizadevati predvsem za povečevanje strpnosti do volkov ter za vzgojo in ozaveščanje ljudi.

Dolgoročni cilj:

10.1 odprava nezakonitega odstrela volkov.

Posebni cilji:

- 10.1.1 ciljne skupine (lovci in rejci drobnice) vključene v upravljanja populacije volka;
- 10.1.2 ozaveščena in do nezakonitega ubijanja volkov kritična javnost;
- 10.1.3 zbrani podatki o nezakonitem ubijanju volkov, vključno z nezakonitim odstrelom in poznavanje motivov, ki do tega pripeljejo;
- 10.1.4 kaznovanje oseb, ki nezakonito ubijejo volka.

Ukrepi:

Preglednica 10: Ukrepi z navedenimi izvajalci, finančnimi viri in izvedbenimi roki za dejavnost Zmanjševanje nezakonitega odstrela volkov

10 Zmanjševanje nezakonitega odstrela volkov					
Ukrepi		Prispeva k doseganju ciljev	Izvajalec	Financiranje	Rok za izvedbo (četrtnetje)
NUJNI UKREPI	možnost zakonitega odstrela volkov v skladu s poglavjem 4	10.1.1	MOP	del rednih dejavnosti	redno
	ozaveščati javnosti, kot je načrtovano v poglavju 9	10.1.2, 9.1.2	WOLFALPS, druge strokovne in interesne organizacije	projekti	redno

	okrepiti sodelovanje z inšpektorati, policijo, tožilstvom in carino	10.1.4	MOP s pomočjo ZGS in ZRSVN	del rednih dejavnosti	redno
	spremeniti zakonodajo – 160. in 161. člen ZON (ustrezno visoke denarne kazni)	10.1.4	MOP	del rednih dejavnosti	2014
PRIPOROČENI UKREPI	<i>oceniti in spremljati obseg nezakonitega poseganja v populacijo s pomočjo posrednih podatkov, pridobljenih s telemetrijo, genetiko in poznavanjem zanesljivih podatkov o drugih oblikah smrtnosti</i>	10.1.3	BF	<i>projekti</i>	2014
	<i>raziskati motive za morebiten nezakonit odstrel volkov</i>	10.1.3	BF	<i>projekti</i>	<i>ni določen</i>

11. Ekoturizem

Čeprav ima Slovenija velike možnosti za trženje in promocijo volkov, so bile te do zdaj zelo slabo izkoriščene, kljub temu da vsako leto v državo pride več tujih turistov ravno zaradi volkov in drugih velikih zveri. Zaradi teh slabo izkoriščenih možnosti je manjši tudi vpliv na povečevanje strpnosti lokalnega prebivalstva do volkov. V Sloveniji zaradi goste zaraščenosti sicer ni toliko priložnosti za neposredno opazovanje volkov, vendar je za mnoge turiste velika privlačnost že sam obisk naravnega območja, na katerem se zadržuje teritorialni trop volkov, pa čeprav je volka dejansko le redko mogoče videti. Na marsikaterih območjih so zelo priljubljeni npr. vodeni izleti z iskanjem sledi in drugih znakov prisotnosti volkov ali ekskurzije s poslušanjem tuljenja volkov v naravi. S takimi izleti je mogoče obiskovalce dodatno izobraziti o življenju volkov ter njihovi pomembni vlogi, ki jo opravljajo v naravi. S premišljeno politiko in dobro turistično ponudbo ter ponudbo lokalnih izdelkov, povezanih z volkovi, bi bilo mogoče tudi pri nas uporabiti volkove za trženje lokalnih izdelkov in dejavnosti ter promocijo Slovenije kot države s celovito in dobro ohranjeno naravo.

Dolgoročni cilj:

11.1 prisotnost volkov predstavlja privlačnost za tuje in domače turiste ter izboljšuje podobo Slovenije kot države z ohranjeno naravo.

Posebna cilja:

11.1.1 programi za turiste, ki vključujejo doživljanje slovenske narave v povezavi z volkovi (npr. vodeni izleti in ekskurzije), pri tem pa nimajo škodljivega vpliva na ohranjanje stanja volkov in njihovih habitatov;

11.1.2 zainteresirani turisti imajo na voljo informacije o volkovih v Sloveniji in njihovi pomembni vlogi, ki jo opravljajo v naših ekosistemih.

Ukrepi:

Preglednica 11: Ukrepi z navedenimi izvajalci, finančnimi viri in izvedbenimi roki za dejavnost Ekoturizem

11 Ekoturizem					
Ukrepi		Prispeva k doseganju ciljev	Izvajalec	Financiranje	Rok za izvedbo (četrletje)
PRIPOROČENI UKREPI	<i>zasnovati, organizirati in izpeljati vodene izlete, povezane z volkovi</i>	11.1.1	<i>stroka v sodelovanju z usposobljenimi turističnimi organizacijami</i>	<i>Projekti (WOLFALPS 4 dogodke, 8000 €)</i>	2016
	<i>Izobraziti zainteresirane deležnike (turistične organizacije, lokalne skupnosti, lokalni obrtniki...) o volkovih in predstaviti možnosti trženja</i>	11.1.1	<i>stroka v sodelovanju z usposobljenimi turističnimi organizacijami</i>	<i>del rednih dejavnosti in projekti</i>	2016
	<i>na območjih razširjenosti volkov promovirati lokalne izdelke in dejavnosti s pomočjo prikaza volkov kot simbolov neokrnjene narave</i>	11.1.1	<i>turistične organizacije, lokalne skupnosti, lokalni obrtniki</i>	<i>projekti</i>	2016
	<i>vzpostaviti informacijsko-izobraževalno središče o volkovih</i>	11.1.2	<i>nevladne organizacije, občine v sodelovanju s strokovnimi inštitucijami</i>	<i>projekti</i>	2016

12. Izvedba akcijskega načrta

Za izvajanja tega akcijskega načrta, vključno s finančnim delom, je odgovorno MOP skupaj z izvajalci, navedenimi v preglednicah v posameznih poglavjih. MOP skupaj z izvajalci vsako leto najpozneje do 31. januarja pripravi letno vsebinsko poročilo o izvajanju nalog akcijskega načrta za preteklo koledarsko leto in ga predloži delovni skupini za načrtovanje upravljanja velikih zveri

pri MOP v obravnavo. Po obravnavi in sprejetju na delovni skupini MOP z letnim poročilom seznanijo javnost ter ob izteku veljavnosti akcijskega načrta pripravijo končno petletno poročilo o izvedbi akcijskega načrta. Postopek obravnave, sprejemanja in seznanitve javnosti je enak kot za letna poročila.

V izvedbo akcijskega načrta so vključeni vsi izvajalci, nevedni v tem dokumentu. Natančni nosilci dejavnosti, roki izvedb in viri financiranja posameznih ukrepov, ki jih predvideva akcijski načrt za upravljanje populacije volka, so predstavljeni v posameznih poglavjih. Izhodišče za uspešno izvedbo akcijskega načrta je dejavno in usklajeno delovanje vseh državnih, znanstvenih, strokovnih institucij, nevladnih organizacij in ključnih interesnih skupin, ki jih upravljanje populacije volka zadeva. Zaradi čim boljšega sodelovanja vseh ključnih interesnih skupin je treba organizirati redne sestanke njihovih predstavnikov.

13. Financiranje akcijskega načrta

Finančna sredstva za izvajanje akcijskega načrta se zagotovijo iz proračuna Republike Slovenije, finančnih sredstev Evropske skupnosti, ki so namenjena za ohranjanje ogroženih živalskih vrst, in iz drugih mednarodnih finančnih virov.«

XXIX. Za poglavjem »13. Financiranje akcijskega načrta« se doda novo poglavje, ki se glasi:

»DODATEK 1: SPREMLJANJE VARSTVENEGA STANJA (MONITORING) VOLKOV V SLOVENIJI

1. Uvod

Dodatek 1 tega akcijskega načrta je pripravljen na podlagi dokumenta »Priporočila za spremljanje varstvenega stanja (monitoring) volkov v Sloveniji«, pripravljene v okviru projekta SloWolf.

Spremljanje volka in drugih vrst velikih zveri je danes nujen del upravljanja s temi zavarovanimi živalskimi vrstami. To je potrebno zaradi varovanja njihovih populacij in zaradi obveznosti Slovenije po domači in evropski zakonodaji. Spremljanje volka je kompleksen proces, ki ga je treba izvajati na celotnem območju njegove redne in občasne prisotnosti.

V Sloveniji so na istem območju prisotne vse tri vrste velikih zveri. Spremljanje in upravljanje s temi vrstami ima številne skupne točke, zato je smiselno vse aktivnosti izvajati koordinirano, saj so številne med seboj neposredno povezane. Skupne značilnosti spremljanja vseh treh vrst so:

- spremljanje vseh treh velikih zveri vključuje večje število ustrezno usposobljenega terenskega kadra;
- območje prisotnosti vseh treh zveri se v Sloveniji v velikem delu prekriva;
- nekatere oblike spremljanja so za vse tri vrste velikih zveri enake in se lahko izvajajo sočasno brez dodatnega napora (oportunistično zbiranje znakov prisotnosti, genetskih vzorcev);
- ocenjevanje škod, ki je prav tako del spremljanja, se izvaja za vse tri velike zveri;
- biometrične meritve mrtvih in odlovljenih živali se izvajajo za vse tri velike zveri;
- prehranska spektra volka in risa se v veliki meri prekrivata, kar je treba upoštevati pri spremljanju obeh vrst in njunega plena ter ustrezno vključiti v upravljanje s plenskimi vrstami.

Naloge in aktivnosti spremljanja vseh treh velikih zveri se med seboj v veliki meri prekrivajo, zato je **zaradi stroškovne učinkovitosti in pregleda nad dogajanjem v populacijah** smiselno, da se spremljanje vseh treh velikih zveri, skupaj z ocenjevanjem škode, koordinira enotno. Seveda pa ima spremljanje vsake od teh treh vrst tudi posebnosti, neodvisne od spremljanja drugih dveh vrst, kar moramo pri načrtovanju aktivnosti upoštevati.

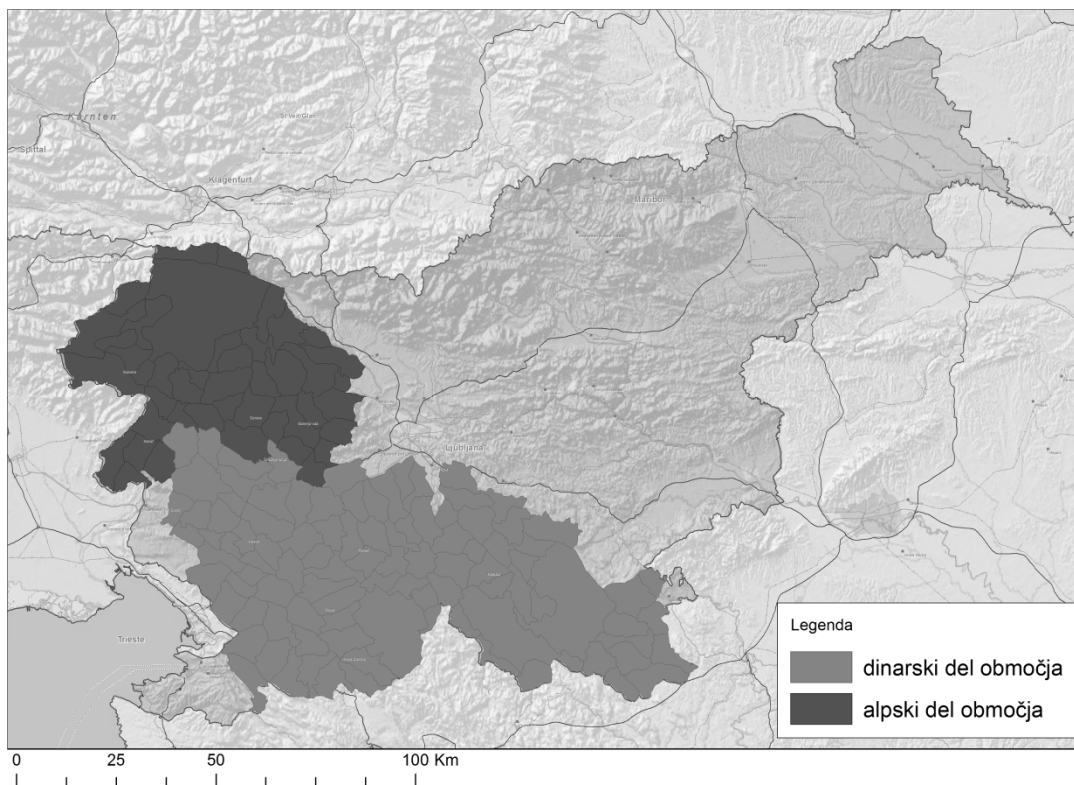
Za izvedbo spremljanja volka je potrebno večje število ustrezno usposobljenega terenskega osebja, brez katerega spremljanje ni mogoče. Zaradi gospodarnosti izvedbe ga v največji možni meri opravlja terensko osebje, ki je ustrezno usposobljeno in redno navzoče na območju prisotnosti velikih zveri že v okviru nalog svojega rednega dela. Prav tako je ključno vključevanje prostovoljcev, ki so pripravljeni sodelovati, saj se tako lahko z manjšimi stroški zajame večje območje, hkrati pa te vrste približamo širši javnosti.

2. Območje prisotnosti volkov v Sloveniji in območje spremljanja varstvenega stanja populacije

Prisotnost volkov v Sloveniji je natančneje opisana v dodatku 2 »Biologija volkov«.

Najširše območje spremljanja prisotnosti volkov zajema celotno območje Republike Slovenije in vključuje oportunistično zbiranje vseh znakov prisotnosti te vrste (opažanja, neinvazivne genetske vzorce, sledi in znaki plenjenja). Opažanja, sledi in znaki plenjenja so podatki, pomembni predvsem za zaznavanje volkov na območjih, kjer je njihova prisotnost občasna ali izjemna. Zaradi disperzijskih značilnosti vrste lahko namreč volkove kadarkoli pričakujemo kjerkoli v državi. Na teh območjih intenzivno sistematično spremljanje ne poteka.

Sistematično spremljanje stanja populacije volkov je potekal v okviru projekta Slowolf na **območju stalne prisotnosti volkov**. To območje delimo na **dinarski** in **alpski del** (slika 1). Alpski del je omejen na območje Julijskih Alp s širšim območjem predalpskega prostora in zahodnim delom Karavank. Na tem območju sta potekali obe obliki spremljanja, in sicer oportunistično zbiranje podatkov/vzorcev in sistematične oblike/metode spremljanja stanja populacije. Na območju stalne prisotnosti volkov se razširjenost volkov spreminja in je treba stanje revidirati na podlagi rezultatov spremljanja populacije v petletnih intervalih. Na območju alpskega dela stalne prisotnosti volkov so trenutno prisotni le posamezni prehodni in teritorialni volkovi, reprodukcija do zdaj še ni bila potrjena. V obdobju 2013–2018 bo na tem območju potekalo sistematično spremljanje v okviru projekta LIFE+ WOLFALPS (slika 2). V okviru projekta bo izpeljana tudi optimizacija metod spremljanja v alpskem območju, ki bo metodološko usklajena z drugimi območji prisotnosti volkov v Alpah v Italiji.

Slika 1: Območje sistematičnega spremljanja, razdeljenega na dinarski (svetleje) in alpski del (temneje)

Slika 2: Projektno območje spremljanja volkov v okviru LIFE+ WOLFALPS v Sloveniji

3. Parametri, pomembni za spremljanje varstvenega stanja populacije volka

Glavni cilj spremljanja varstvenega stanja populacije volka je pridobivanje demografskih parametrov populacije in njene prostorske razširjenosti ter strukturiranosti. Demografske parametre populacije ocenjujemo z več cenilkami, med katerimi so najpomembnejše številčnost ali populacijska gostota ter reprodukcijsko-preživetveni parametri populacije.

3.1. Prostorska razširjenost populacije

Poznavanje območja, na katerem je volk prisoten, je ključno za načrtovanje upravljaljskih ukrepov. Ker se to območje stalno spreminja, dolgoročno pa lahko glede na trende v drugih delih Evrope pričakujemo tudi širjenje populacije, mora biti nenehno spremljanje prisotnosti volka pomemben del programa monitoringa. Ne nazadnje je velikost območja prisotnosti tudi ključnega pomena za oceno varstvenega stanja, saj populacije hitreje in lažje nadomestijo izgubo številčnosti kakor izgubo prostora, ki ga zasedajo.

3.2. Velikost populacije

Velikost populacije volkov je med najpomembnejšimi parametri ocenjevanja varstvenega stanja populacije. V praksi lahko velikost populacije izrazimo kot število osebkov (volkov) v populaciji ali pa s številom tropov oziroma reprodukcijskih enot. Vsaka od teh cenilk ima svoje prednosti in pomanjkljivosti. Prednost poznavanja **absolutne številčnosti osebkov** je, da lahko na tej podlagi ocenimo prehranske potrebe populacije volkov in vpliv, ki ga ima ta plenilec na populacije plenskih vrst. Poznavanje številčnosti osebkov, če se izvaja z mednarodnim sodelovanjem na območju celotne populacije, omogoča tudi oceno viabilnosti dinarsko-balkanske (meta)populacije. Ob poznavanju reprodukcijsko-preživetvenih parametrov je poznavanje številčnosti volkov pomemben parameter tudi za potencialno določanje trajnostne meje poseganja v populacijo volkov. Pomanjkljivost te cenilke je zahtevnost, saj je za kakovostno oceno potreben razmeroma velik napor. Poleg tega je nihanje številčnosti volkov pogosto izpostavljeno sezonskim in letnim nihanjem zaradi ciklične letne reprodukcije, sezonskega in stohastičnega nihanja stopnje smrtnosti ter emigracij in imigracij, ki jim je izpostavljena populacija volkov v Sloveniji, zlasti še, ker je severozahodni rob dinarsko-balkanske populacije. Tako je ocena številčnosti osebkov izpostavljena dejavnikom, ki zmanjšujejo njeno natančnost, a daje ob ustrezni metodologiji njenega ocenjevanja dobro podlago za upravljanje populacije volka v Sloveniji. **Ocenjevanje števila tropov** je druga cenilka ocenjevanja velikosti populacije, ki daje dober osnovni vpogled v socialno strukturo in reprodukcijski potencial populacije. Pridobivanje podatkov o teritorialnih tropih je časovno in finančno učinkovito, nihanje števila tropov pa je običajno precej manjše (stabilnejši parameter) in se ga v populaciji razmeroma hitro zazna. Zaznavanje tropov lahko izvajamo s klasično tehniko sistematičnega izzivanja tuljenja (testi »howling«) in dopolnilno z molekularnimi genetskimi tehnikami (analize sorodnosti).

3.3. Dinamika populacije

Poleg velikosti populacije je uspešna **reprodukcija** oziroma redno pojavljanje legel v volčjih tropih ključni demografski parameter stanja populacije. Stopnja reprodukcije je predvsem odvisna od števila tropov oziroma reproduktivnih parov in lahko pomembno vpliva na zadostno priraščanje, potencialno širjenje in kompenzacijo smrtnosti populacije. Zaznavanje števila

reprodukcijskih dogodkov oziroma legel je tako ena najpomembnejših enot za spremljanje varstvenega stanja populacije volkov v Sloveniji.

Smrtnost je pri populacijah volkov, ki živijo v okoljih, v katerih se prepletata naravna in kulturna krajina, običajno povečana. Takšna antropogena smrtnost je lahko do določene mere kompenzatorna in jo lahko populacija volkov prenese brez negativnih vplivov na njeno viabilnost (verjetnost dolgoročnega preživetja populacije). Zelo pogosto pa je stopnja antropogene smrtnosti pri populacijah volkov še višja, torej aditivna in negativno vpliva na stopnjo populacijske rasti oziroma viabilnost. Zaznavanje (vzorcev) smrtnosti ter različnih vzrokov zanjo je tako eden izmed pomembnih parametrov spremljanja varstvenega stanja populacije.

Ker je območje volka v Sloveniji samo majhen del območja celotne dinarske populacije, sta ključna za populacijsko dinamiko pri naših volkovih tudi **imigracija** in **emigracija**. Poznavanje obeh je pomembno tako zaradi koordinacije upravljanja s sosednjimi državami kakor tudi zaradi razumevanja načinov kompenzacije smrtnosti pri naših volkovih.

3.4. Hibridizacija z drugimi vrstami kanidov

Volkovi se lahko parijo z domačimi psi, kar je pomemben dejavnik njihovega varstva. Čeprav je introgresija pasjih genov v volčje populacije stalno prisotna že od udomačitve divjih prednikov psov, je pričakovati, da njena intenzivnost z večanjem populacij psov in manjšanjem populacij volkov raste. Močni posegi v socialno strukturo populacije volka lahko ta pojav pospešijo, zato je pomembno, da pri populaciji, v katero se posega, spremljamo pogostost križancev in ukrepamo, če opazimo nenadno naraščanje.

3.5. Socialna struktura

V naravnih razmerah ima populacija volkov značilno socialno strukturo teritorialnih tropov, ki se je izoblikovala med evolucijo kot optimalna strategija vrste glede na njen način življenja in okolje, v katerem živi. Čeprav je ta struktura dinamična in tropi razpadajo (ob izgubi reproduktivne živali) in ponovno nastajajo, se lahko pri visoki smrtnosti v populaciji ta struktura v veliki meri poruši. V populacijah, v katere se intenzivno posega (kot je primer v Sloveniji), je treba ta parameter spremljati in na ta način zagotoviti, da ostane poseganje v populacijo znotraj meja, ki še omogočajo vzpostavitev vrsti lastne socialne strukture.

3.6. Interakcija s človekom

Ker si v Sloveniji volk deli prostor s človekom, prihaja neogibno do interakcije in navzkrižja z interesi človeka. Po drugi strani je prisotnost volka v kulturni krajini pomembno odvisna od tolerance ljudi, ki tam živijo. Najbolj očitna interakcija med volkom in človekom so **škode na domačih živalih**, ki so izjemno pomemben del spremljanja. Druga interakcija je **antropogena smrtnost**, ki je bistveni parameter, na katerega lahko z upravljanjem neposredno vplivamo. Ob smrtnosti zaradi **prometa** je zlasti pomemben **zakoniti odstrel**, ki se z različnimi utemeljitvami izvaja skoraj vsako leto kot upravljavski ukrep in ga lahko dobro spremljamo in uravnavamo. Ob tem se prihaja tudi do **nezakonitega ubijanja**, ki je izjemno pomemben del ogrožanja populacije in ga je običajno izjemno težko zaznavati in spremljati.

4. Metodološki pristopi spremljanja varstvenega stanja populacije volka

Dobro spremljanje omogoča pridobivanje kakovostnih podatkov in zagotavlja nepristransko podporo odločitvam stroke pri upravljanju s populacijami spremljanih vrst. Za učinkovito spremljanje varstvenega stanja populacije vrste, kakršna je volk, je treba vključevati različne metodološke pristope, ki merijo ključne populacijske parametre in omogočajo sprejemanje ukrepov za ustrezno upravljanje. Ker z razvojem znanosti nastajajo tudi metodološki pristopi, moramo pri načrtovanju spremljanja ta razvoj upoštevati in spremljanje ustrezno prilagajati. Metodološke pristope, ki so na voljo, delimo v štiri sklope:

1. Prvo metodološko skupino sestavljajo različne terenske metode za zbiranje in analizo podatkov o prostorski razporeditvi, številčnosti, interakcijami s človekom in uspešnosti reprodukcije volkov, tako ekstenzivno prek beleženja znakov prisotnosti kot intenzivno prek sistematičnega spremljanja škod in izvajanja testov »howling«.
2. V drugo skupino spadajo metode, s katerimi pridobivamo podatke o zdravstvenem stanju in sposobnosti, biometričnih, demografskih in genetskih podatkih na podlagi analize mrtvih (odstreljenih ali drugače poginulih) ali odlovljenih živali.
3. V tretji sklop metod uvrščamo telemetrijo GPS, tehnološko moderno tehnologijo, ki je bila oblikovana za spremljanje aktivnosti in prostorskih zahtev zelo mobilnih živali. S to metodologije pridobivamo zelo natančen vpogled v gibanje volkov in rabo prostora, posredno pa tudi informacije o drugih aktivnostih, kakor so vzorci plenjenja, socialne interakcije in morebitnih nevšečnosti, ki jih spremljane živali/tropi povzročajo.
4. V četrti skupini so neinvazivne genetske metode, ki omogočajo pridobivanje genetskih podatkov iz materiala, ki ga živali puščajo v okolju (iztrebki, dlaka, urin, slina). Te metode zagotavljajo robusten, nepristranski vir podatkov za spremljanje številnih parametrov populacije, pomembnih za določitev njenega varstvenega statusa. S terenskim delom, potrebnim za prve tri skupine metod, zagotavljamo tudi zbiranje in pridobivanje genetskih vzorcev, zbiranje pa lahko dopolnimo z organizacijami mrež prostovoljcev oziroma oseb, ki so poklicno ali ljubiteljsko veliko v naravnem okolju na območju volka (gozdarji, lovci).

5. Predlagane metode spremljanja varstvenega stanja populacije

5.1. Spremljanje reprodukcije volkov

Aktiven (oblikovan) volčji par oziroma trop praviloma skoti eno leglo na leto. Tako lahko z zaznavanjem legel dejansko prepoznamo število reproduktivnih tropov na spremljanem območju. S številom letno odkritih volčjih legel in povprečno velikostjo legla pri dinarski populaciji volkov lahko ocenimo minimalno letno stopnjo primarne reprodukcije populacije volkov v Sloveniji.

Zaradi tega so metode za spremljanje reprodukcije med najpomembnejšimi aktivnostmi spremljanja populacije volkov in jim je treba dati prednost. Te vključujejo zvočno zaznavanje mladičev poleti in zgodaj jeseni z izzivanjem tuljenja (howling), oceno števila mladičev po tropu z DNK-analizo iztrebkov, zbranih na zbirnih mestih (točke, okrog katerih se zadržujejo mladiči, ko že zapustijo brlog, ne morejo pa še slediti odraslim volkovom), ter neposredno registracijo mladičev v brlogu pri volkovih, opremljenih z ovratnico GPS.

Na dinarskem delu območja prisotnosti volkov so redno prisotni reproduktivni tropi. V zadnjih treh letih so bile v okviru projekta SloWolf pridobljene natančne lokacije nekaterih brlogov in zbrani podatki o naključnih najdbah brlogov v zadnjem desetletju. Tako je poznano razporejanje brlogov po posameznih tropih v tem času, ki kaže, da so razdalje med zaporednimi brlogi znotraj posameznega tropa v posameznih letih praviloma razmeroma majhne (mediana < 2 km). Ti podatki omogočajo izdelavo modela, po katerem je mogoče razmeroma dobro predvidevali območja, ki bi jih volkovi izbirali za brloge.

Spremljanje legel se izvaja na dva načina, in sicer:

1. Z izzivanjem tuljenja, ko se od druge polovice junija do prve polovice septembra izvajajo popisi legel in teritorialnih volkov na območju stalne prisotnosti volkov. Aktivnosti koordinira ZGS s svojo mrežo terenskega osebja in v popis legel vključi nevladno organizacijo Dinaricum z usposobljenimi prostovoljci in druge strokovne institucije, ki opravijo potrebna letna usposabljanja in izvedejo popis lokacij reprodukcijskih mest na celotnem območju stalne prisotni volkov. ZGS bo aktivnosti ob pomoči omenjene organizacije in institucij izvajal v skladu z zakonom, ki ureja prostovoljstvo.

Popis poteka po izdelani kvadratni mreži z velikostjo celice 3 x 3 kilometre, v kateri je najmanj 65 % gozdnih in drugih sonaravnih površin (npr. zaraščajoče površine, naravna travišča). V dinarskem območju prisotnosti volka je mreža sestavljena iz 407 celic, v alpskem pa iz 131 celic. V dinarskem območju poteka popis po celotni mreži, v alpskem območju, kjer za zdaj še ni vzpostavljenih tropov oziroma reproduktivnih parov, pa le v celicah na območju potencialnega habitata, ki je po habitatnem modelu ovrednoten z visokimi vrednostmi primernosti. Natančnejša merila za alpsko območje bodo izoblikovani v okviru projekta LIFE+WOLFALPS. Na vnaprej določenih točkah, praviloma ob cestnem omrežju, se oponaša tuljenje volkov, s čimer se izzove odgovor teritorialnega tropa. Popis je treba ponoviti najmanj trikrat v najmanj treh zaporednih nočeh. Vsak popisovalec (popisovalna skupina) izvede spremljanje v 4 do 7 celicah na noč, odvisno od dostopnosti terena. Za popisovanje v dinarskem območju je tako potrebnih okoli 80 popisovalcev oziroma popisovalnih skupin na noč, v alpskem pa okoli 20.

Spremljanje volkov poteka usklajeno v isti noči po celotni mreži dinarskega območja (izjemoma lahko poteka časovno ločeno v dveh prostorskih enotah; vzhodna polovica, zahodna polovica). V alpskem območju poteka popis hkrati na celotnem območju izbranih popisnih celic. Spremljanje poteka v nočeh brez padavin in močnega vetra. Z izzivanjem se začne približno eno uro po sončnem zahodu in konča najpozneje eno uro pred sončnim vzhodom.

2. Z genetskim vzorčenjem na zbirnih («randez-vous») mestih. Vsa zaznana legla z zgoraj opisano metodo se nato poiščejo s triangulacijskimi metodami in na podlagi akustičnega odziva se z ustrezno programsko opremo določi število mladičev v leglu. Na vsakem zbirnem mestu se z neinvazivno metodo odvzamejo genetski vzorci mladičev in odraslih živali v tropu. Vzorčenje in popis izvede BF v sodelovanju z ZGS.

Izvajanje triangulacije poteka v treh skupinah, razporejenih v bližini predhodno zaznanega legla, ob tem pa se s strojno in programsko opremo (howlbox) posname tudi odziv volkov za ugotavljanje minimalnega števila mladičev in odraslih v tropu. Po uspešni triangulaciji se na naslednji vremensko primeren dan (2 dni) s pomočjo od 5 do 10 izurjenih popisovalcev na tem območju v radiju od 300 do 500 m z neinvazivno metodo zberejo genetski vzorci tropa. Na podlagi podatkov o zaznanih leglih v obdobju 2010–2012 se izvede intenzivno vzorčenje na sedmih do desetih območjih (skupaj 21–30 dni).

5.2 Spremljanje zdravstvenega stanja in demografskih značilnosti z analizo mrtvih volkov

Zbiranje in spremljanje podatkov mrtvih volkov se izvaja v okviru rednega dela ZGS po metodi, ki je bila s pregledi (patoanatomska sekcija in druge s tem povezane preiskave) na Veterinarski fakulteti nadgrajena v okviru projekta SloWolf. Genotipizacija se izvede na BF. Rutinske analize vsebine želodca niso potrebne, razen v primerih, ko je to potrebno zaradi zdravstvenih ali drugih vzrokov.

Izvajajo se:

1. biometrične meritve živali,
2. ocena starosti iz dentinskih slojev zoba (I, P2),
3. analiza DNK (genotipizacija),
4. patoanatomska sekcija in parazitologija (po potrebi druge potrebne preiskave).

5.3 Značilnosti rabe prostora

S telemetrijo GPSGSM pridobivamo visoko prostorske značilnosti rabe z visoko ločljivostjo in splošne parametre razmejevanje med teritoriji. Večina odlovljenih živali so člani tropa, tako s posamezno spremljano živaljo dobimo prostorske podatke za celoten trop. Telemetrija daje tudi najbolj zanesljiv vpogled v preživetje odraslih volkov in možnost ocene sicer težje zaznavne smrtnosti (krivolova in naravne smrtnosti), obenem pa je podlaga za pregon kaznivih dejanj. Med odlavljanjem in spremljanjem volkov v okviru projekta Slowolf, ko je aktivno potekal odlov več tropov, je bila hkrati zbrana večina neinvazivnih genetskih vzorcev (61 %). Na ta način je bila ta aktivnost ključna tudi za genetsko oceno varstvenega stanja volkov. Odlavljanje in opremljanje volkov poteka v istem obdobju (od 15. 6. do 15. 9) kot izzivanje tuljenja – »howling« in zbiranje NGV na zbirnih mestih. Stalno pridobivanje telemetričnih podatkov je poleg neinvazivne genetike edina metoda, ki omogoča pridobivanje prostorske slike razporejanja in spreminjanja volčjih teritorijev v Sloveniji.

Odlavljanje za opremljanje volkov s telemetričnimi GPS–GSM ovraticami poteka do 90 dni na leto. Vsako leto se izbere eno območje odlavljanja tarčnega tropa (odlov enega volka) zaradi boljšega vpogleda v prostorsko razporejanje ali lažje spremljanje, razumevanje in odpravljanje nastajajočih nevšečnosti na določenem območju. Odlavljanje, opremljanje, spremljanje in analize izvede izkušeno strokovno osebje BF v sodelovanju z ZGS.

5.4 Oportunistično zbiranje neinvazivnih genetskih vzorcev in znakov prisotnosti

Oportunistično zbiranje neinvazivnih genetskih vzorcev (iztrebki, urin, dlaka, slina) poteka na celotnem območju volka v Sloveniji (glej sliko 1) in vse leto. V mrežo zbiranja vzorcev in znakov prisotnosti so vključene zainteresirane strokovne vladne in nevladne organizacije s področja upravljanja, raziskovanja in varstva narave (ZGS, BF, TNP, LZS, Dinaricum, Planinska zveza Slovenije, Zveza tabornikov Slovenije). Obveščanje in koordiniranje zbiranja NGV poteka na ZGS ob sodelovanju BF ter poteka prek spletnega portala, spletne strani in drugih oblik obveščanja. ZGS bo oportunistično zbiranje vzorcev organiziral tudi v okviru svojih območnih enot in revirnih gozdarjev. Pričakovano število zbranih vzorcev je med 200 in 300 letno. Ob koncu pašne sezone se ustrezno izberejo neinvazivni genetski vzorci, sistematično odvzeti ob popisih škodnih primerov, kjer je bil povzročitelj volk. Vzorci se zberejo in ustrezno hranijo v genetsko-tkivni banki na BF in analizirajo v letnih ciklih (glej poglavje 5.6). Znaki prisotnosti volka, kakor so sledi ali ostanki plena, se beležijo predvsem na območjih, kjer prisotnost volkov (še) ni bila zabeležena in kadar ni mogoč odvzem genetskih vzorcev.

5.5 Analiza škodnih primerov

ZGS v okviru rednega dela popisuje in praviloma oceni vse škodne primere, ki jih povzročajo volkovi. Popis škodnih primerov je pomemben del spremljanja populacije volkov. Z njim dobimo vpogled v navšečnosti zaradi volkov pri lokalnem prebivalstvu, hkrati pa lahko na enostaven način dobimo pomemben del genetskih vzorcev volkov. Treba je zagotoviti sistematični odvzem neinvazivnih genetskih vzorcev (sline) povzročitelja škode pri vseh škodnih primerih, za katere se ocenjuje, da so povzročitelji volkovi. Pri tem se glede na namen določi izbira vzorcev, ki se jih bo genetsko analiziralo. Prva skupina vzorcev so vzorci s škodnih primerov, pri katerih po drugih forenzičnih znakih ni jasno, katera vrsta je povzročitelj škode. Druga skupina vzorcev se izbere tako, da je njihova časovna in prostorska razpršenost čim večja in s katero se zazna čim več različnih osebkov/tropov ob čim manjši velikosti izbrane skupine vzorcev. Pri tem je treba upoštevati, da so ti podatki obremenjeni s sistematično napako (zbrani so samo vzorci volkov, ki povzročajo škodo, ubijajo praviloma dominantne živali v tropu), zaradi katere samo tako zbrani vzorci ne zadostujejo za genetsko spremljanje populacije. So pa ti vzorci pomemben vir podatkov, ki ga je treba ustrezno dopolnjevati z drugimi metodami zbiranja vzorcev. Genetska analiza zbranih vzorcev poveča zanesljivost določitve povzročitelja škodnega primera, hkrati pa zbrani genetski vzorci dobro dopolnjujejo zbirko oportunistično zbranih neinvazivnih genetskih vzorcev, ki so nato namenjeni za določitev številčnosti in številnih drugih značilnosti populacije.

5.6 Genetska analiza varstvenega statusa populacije volkov

Vsakoletna analiza neinvazivnih genetskih vzorcev volkov, zbranih v zgoraj opisanih akcijah, in tkivnih vzorcev volkov, odvzetih iz narave, da podroben vsakoletni vpogled v varstveno stanje populacije. Analiza pričakovanih približno 310 vzorcev letno se izvaja na BF. S tako pridobljenimi genetskimi podatki se spremljajo številni parametri, pomembni za spremljanje varstvenega statusa populacije. Ker je volkov razmeroma malo, genetika omogoča izjemno dobro spremljanje populacije z zmernim naporom in stroški.

- Z metodami ulova – ponovnega ulova se z majhno statistično napako spremlja številčnost volkov v Sloveniji.
- Z modeli »robust design« se spremlja dinamika populacije – število živali, ki izginja, in število novih živali. Z analizo sorodnosti se ločijo imigranti od živali, rojenimi v že poznanih tropih v Sloveniji, ter se na ta način loči reprodukcija v Sloveniji od imigracije in posledično oceni dinamika »source/sink« slovenskega dela dinarske populacije volkov. Trajno spremljanje tudi omogoča spremljanje stabilnosti tropov volkov (trajanje posameznega tropa, razpadanje tropov ob izgubah reproduktivnih živali, nastajanje novih tropov), spremljanje pričakovane življenjske dobe reproduktivnih živali in oceno nezaznane smrtnosti.
- Genetsko poznavanje populacije je na ravni posameznega tropa. V trajnem spremljanju je mogoče zaznati dogodke na ravni tropa (nov trop, izguba reproduktivne živali itd.) in ustrezno prilagoditi upravljanje za vsak posamezni trop.
- S stalnim spremljanjem populacije je mogoče zaznavati križanje z domačimi psi in šakali in tako zaznavati spreminjanje obsega tovrstnih dogodkov v okolju, kar daje podlago za ustrezno in pravočasno ukrepanje.
- S spremljanjem populacijsko-genetskih lastnosti populacije (genetska pestrost, efektivna velikost) je mogoče zaznati dogajanja na ravni celotne dinarske populacije (padec številčnosti, razdrobljenost prostora, sprememba viabilnosti populacije zaradi upravljalvskih pristopov), kar daje podlago za ustrezno in pravočasno ukrepanje.

5.7 Informacijska infrastruktura za beleženje in pregledovanje podatkov spremljanja varstvenega stanja

Za dejansko uporabnost podatkov spremljanja je ključna njihova organizacija in dostopnost. V okviru projekta SloWolf je bil izdelan spletni portal GIS za beleženje in prikazovanje podatkov spremljanja populacije volkov, ki ga je izdelal in ga vzdržuje Geodetski inštitut Slovenije. Portal omogoča takojšen vpogled v genetske podatke, temeljne podatke o škodah in smrtnosti ter druge podatke o prisotnosti volkov v Sloveniji. «.

- XXX. V naslovu poglavja »Dodatek: Podlaga za izdelavo akcijskega načrta za upravljanje populacije volka« se za besedo »Dodatek« doda števika »2«.
- XXXI. V četrtem odstavku poglavja »2.1 Pregled zgodovinske razširjenosti volka na današnjem ozemlju Slovenije« se zadnji stavek »V populacijo volka se je ponovno začelo zakonito posegati leta 1999 in do konca leta 2011 je bilo zakonito odstreljenih 70 volkov.« spremeni tako, da se glasi: »V populacijo volka se je ponovno začelo zakonito posegati leta 1999 in do konca leta 2012 je bilo zakonito odstreljenih 82 volkov.«.
- XXXII. Na koncu prvega odstavka poglavja »2.2 Današnja razširjenost in številčnost populacije« se pika nadomesti z vejico in doda besedilo, ki se glasi: »se pa zadnjih pet let stalno zaznava prisotnost posameznih volkov. Z genetskimi analizami smo na tem območju doslej zaznali enega teritorialnega samca, ki je na območju Jelovice in Pokljuke prisoten vsaj od leta 2010.« .
- XXXIII. Drugi odstavek v poglavju »2.2 Današnja razširjenost in številčnost populacije« se spremeni tako, da se glasi:
- »Razpoložljivi podatki kažejo, da je od osemdesetih let prejšnjega stoletja populacija volka v Sloveniji naraščala in se prostorsko širila, v zadnjih letih pa se je širjenje ustavilo.«.
- XXXIV. Tretji odstavek v poglavju »2.2 Današnja razširjenost in številčnost populacije« se spremeni tako, da se glasi:
- »Večletno telemetrijsko spremljanje šestih tropov volkov v severnih Dinaridih na mejnem območju med Slovenijo in Hrvaško kaže, da velikost teritorijev volčjih tropov na tem območju v povprečju meri okoli 350 km², kar je primerljivo s podatki z drugih evropskih območij s podobnimi razmerami. Do zdaj zbrani podatki kažejo, da se v Sloveniji trenutno pojavlja okoli 8 do 12 tropov volkov, od katerih vsaj 4 živijo na obeh straneh meje med Slovenijo in Hrvaško. Podatki o sledenju v snegu kažejo, da je bila povprečna velikost tropa v zimi 2010/11 razmeroma majhna a so podatki zaradi majhnega vzorca nezanesljivi. V letih 2010 do 2012 je bilo v okviru spremljanja populacije volka v Sloveniji z metodo izzivanja tuljenja konec poletja v Dinarskem delu območja prisotnosti volkov zaznanih od pet do sedem volčjih legel, kar glede na podatke iz literature pomeni v povprečju 28 – 38 rojenih mladičev (po Mech in Boitani, 2003, Chapron in sod. 2005)) in okoli 8 – 18 mladičev preživelih do starosti enega leta. Delež nezaznanih legel ni znan, vendar prostorska razporeditev znanih legel ob upoštevanju teritorialnosti tropov kaže na to, da bi lahko bil ta zelo majhen. V sezonah (1.7. – 30.6.) od 2010/11 do 12/13 je bilo zaznanih 12, 8 in 9 smrti volkov zaradi različnih vzrokov, število volkov, poginulih zaradi naravne smrtnosti ali nezakonitega lova, pa ni znano. Na podlagi zbranih neinvazivnih genetskih vzorcev volkov zbranih v sezonah 10/11 do 12/13 (iztrebki, urin v snegu, slina z ugriznih ran na škodah in naravnem plenu) je bila ocenjena letna številčnost odraslih volkov, ki imajo teritorije ali del teritorijev v Sloveniji okrog 46 volkov (95% interval zaupanja 42 – 50). Zaradi sezonske smrtnosti se številčnost volkov spreminja tudi znotraj posameznega leta in ko od teh ocen odštejemo zaznano letno smrtnost volkov je bila sezonsko najnižja številčnost

volkov za 9 do 12 živali nižja. Poleg tega vsaj štirje teritoriji volčjih tropov segajo tudi na Hrvaško zato predstavlja ocenjena številčnost število volkov, ki se nahajajo na območju Slovenije in območju volčjih teritorijev, ki segajo na Hrvaško.«.

- XXXV. V prvem odstavku v poglavju »3.1.1 Odstrel volkov« se stavek »Vendar pa mora biti poseganje v populacije zavarovanih živalskih vrst načrtovano tako, da se čim bolj preprečujejo negativni učinki lova in povečujejo tisti učinki, ki prispevajo k doseganju namena, zaradi katerega je bil odstrel odrejen.« spremeni tako, da se glasi: »Vendar pa mora biti poseganje v populacije zavarovanih živalskih vrst načrtovano tako, da ni negativnih učinkov lova na varstveni status populacije in da se povečujejo tisti učinki, ki prispevajo k doseganju namena, zaradi katerega je bil odstrel odrejen.«.
- XXXVI. V prvem odstavku v poglavju »3.1.1 Odstrel volkov« se črta stavek »Zaradi tega poseganje v populacijo volka v Sloveniji in drugod s tem namenom ni potrebno.« V naslednjem stavku se beseda »običajno« nadomesti z besedo »praviloma«.
- XXXVII. Prvi odstavek v poglavju »3.1.1.1 Pregled podatkov o smrtnosti volkov v Sloveniji po zavarovanju vrste leta 1993« se spremeni tako, da se glasi: »V Sloveniji se je v populacijo volka z zakonitim odstrelom na podlagi rednih ali izrednih odločb ponovno začelo posegati leta 1999. Aktivno upravljanje populacije z odstrelom je kot orodje za njegovo aktivno varstvo opredeljeno tudi v strategiji ohranjanja in trajnostnega upravljanja volka v Sloveniji. Po strategiji je glavni namen odstrela zmanjševanje napadov na drobnico, preprečevanje nadaljnje prostorske širitve populacije in preprečevanje nezakonitega odstrela zaradi konkurence z lovci pri lovu parkljarjev, vendar so nova spoznanja pokazala da to ni smiselno. Trenutno je glavni razlog za odstrel volkov večanje družbene sprejemljivosti, zniževanje krivolova in preprečevanje širjenja volkov. Poseganje v populacijo volkov je bilo do zdaj številčno omejeno, od 2008 redno in od leta 2010 tudi prostorsko podrobneje opredeljeno.«.
- XXXVIII. V drugem odstavku v poglavju »3.1.1.1 Pregled podatkov o smrtnosti volkov v Sloveniji po zavarovanju vrste leta 1993« se spremeni tako, da se glasi: »Podobno kot pri večini drugih populacij prostoživečih živali, v katere se posega z odstrelom, je treba tudi pri odstrelu volkov upoštevati njegove ekološke značilnosti. Odstrel naj bo izveden tako da so negativne posledice odstrela čim manjše.«.
- XXXIX. V poglavju »3.1.1.2.1 Vpliv odstrela na odnos ljudi do volkov« se besedilo »dela javnosti« nadomesti z besedo »lovcev«.
- XL. V poglavju »3.1.1.2.2 Pozitivne in negativne posledice odstrela volkov« se pika na koncu stavka nadomesti z vejico in doda besedilo, ki se glasi: »oziroma javnosti pojasniti zakaj odstrel v določenem letu ali obdobju ni dovoljen.«.
- XLI. V tretjem odstavku v poglavju »3.1.1.2.3 Vpliv odstrela na število napadov na domače živali« se v prvem stavku beseda »Učinkovita« nadomesti z besedo »Ustrezna«. V drugem stavku se za besedo »približevanja« doda beseda »varovanim«.
- XLII. V četrtem odstavku v poglavju »3.1.1.2.3 Vpliv odstrela na število napadov na domače živali« se beseda »živine.« nadomesti z besedilom »na večje vrste (govodoreja, konjereja),«.
- XLIII. V poglavju »3.1.1.2.4 Zmanjševanje nevarnosti za človeka« se besedilo »v danem trenutku« nadomesti z besedo »trenutno«.

- XLIV. V poglavju »3.1.1.2.7 Omejevanje razširjenosti populacije volkov« se beseda »zavreti« nadomesti z besedilom »(npr. slovenski del dinarsko-balkanske populacije) upočasniti ali ustaviti«.
- XLV. V poglavju »3.1.1.2.8 Pomen odstrela volkov za raziskave« se besedilo »Vendar pa poseganje v populacijo samo zaradi raziskav ni smiselno in upravičeno.« nadomesti z besedilom »Vendar pa odstrel volkov samo zaradi raziskav ni smiselno in upravičeno.«.
- XLVI. V prvi alineji četrtega odstavka v poglavju »3.1.1.3 Zakonodajna podlaga« se na koncu pred podpičjem dodata vejica in besedilo »vendar je ta ugotovitev relevantna predvsem za prvobitne (popolnoma naravne) ekosisteme, kjer različni uporabniki prostora nimajo številnih, tudi nasprotujočih si interesov in zahtev. V razmerah kulturne in pol-kulturne krajine, v kateri smo nepogrešljiv sestavni del ekosistemov tudi ljudje, pa je tudi v primeru volka praviloma bistveno bolj kot ekološko potrebno upoštevati ekonomsko in celo sociološko nosilno zmogljivost okolja, kar zahteva ustrezne ukrepe varstvenega upravljanja s to vrsto«.
- XLVII. V drugi alineji četrtega odstavka v poglavju »3.1.1.3 Zakonodajna podlaga« se črta prvi stavek »Zakonit odstrel volkov lahko pri nekaterih interesnih skupinah poveča strpnost in celo zanimanje za ohranjanje te vrste.«. Na koncu se podpičje nadomesti s piko in doda besedilo: »Zakonit odstrel volkov lahko pri nekaterih interesnih skupinah poveča strpnost in celo zanimanje za ohranjanje te vrste, vendar pa ne sme poslabšati ugodnega stanja ohranjenosti vrste, pred odstrelom pa morajo biti izvedeni vsi primerni ukrepi za večanje strpnosti;«.
- XLVIII. V peti alineji četrtega odstavka v poglavju »3.1.1.3 Zakonodajna podlaga« se besedilo »zmanjševal viabilnosti« nadomesti z besedilom »podabšal ugodnega stanja«.
- XLIX. V peti alineji četrtega odstavka v poglavju »3.1.1.3 Zakonodajna podlaga« se podpičje nadomesti s piko in doda besedilo »Pri tem mora biti populacija volka v ugodnem stanju, izvedeni pa morajo biti tudi drugi možni ukrepi za preganjanje krivolova;«.
- L. V prvem odstavku v poglavju »3.1.2 Vpliv človeka na plenske vrste« se za besedilom »(Adamič in Berce, 1995)« črta zaklepaj in doda besedilo », Černe in sod. 2013)«.
- LI. Drugi odstavek v poglavju »3.1.2 Vpliv človeka na plenske vrste« se spremeni tako, da se glasi: »Na območjih, kjer je prisoten volk, bi bilo treba upravljanju populacij parkljarjev, posebej jelenjadi in srnjadi, ki sta pri nas za volka ključni plenski vrsti, v prihodnje namenjati še več pozornosti (Kavčič in sod. 2011). Prisotnost volka in risa je treba dosledno upoštevati kot eno od vhodnih informacij pri upravljanju z jelenjadjo in srnjadjo, kar že omogoča in predvideva obstoječa zakonodaja. Upravljalce lovišč je treba spodbujati k evidentiranju vseh izgub parkljarjev zaradi volka in vzpostaviti sisteme za nadzor nad kakovostjo zbranih podatkov. Upoštevati je treba tudi ocenjene neevidentirane izgube (na podlagi znanih lokalnih gostot volkov in stopnje konzumiranja) ter višino in sestavo načrtovanega odstrela plenskih vrst prilagoditi prisotnosti volkov na lovsko-upravljalnem območju. Poleg tega bi bilo možno na teh območjih z biotehničnimi ukrepi po potrebi povečevati okoljsko nosilno kapaciteto za parkljarje, kar bi omogočilo njihove višje populacijske gostote, ne da bi se pri tem zvišal obseg njihovih neželenih vplivov na gozdne in kmetijske površine. S tem bi bila volku, drugim velikim zverem in lovcem zagotovljena zadostna plenska baza, kar lahko vpliva tudi na zmanjšanje pogostnosti napadov volkov na pašne živali.«.
- LII. V drugem odstavku v poglavju »3.1.3 Vpliv človeka na volkov življenjski prostor« se beseda »fragmentiran« nadomesti z besedo »razdrobljen«.

- LIII. V drugem odstavku v poglavju »3.2 Vpliv volkov na domače živali« se za besedilom »varovalni ukrep za zmanjševanje škode« doda besedilo »na območju redne prisotnosti volkov«. Črta se beseda »dolgoročno«.
- LIV. V prvem odstavku v poglavju »3.2.1 Analiza odškodninskih zahtevkov za škodo, nastalo zaradi volkov« se besedilo »Pravilnik o načinih varovanja premoženja,« nadomesti z besedilom »Pravilnik o primernih načinih varovanja premoženja in vrstah ukrepov za preprečitev nadaljnje škode na premoženju,«.
- LV. V tretjem odstavku v poglavju »3.2.1 Analiza odškodninskih zahtevkov za škodo, nastalo zaradi volkov« se besedilo »Kljub očitno naraščajočemu trendu pojavljanja škodnih dogodkov od leta 1995 do danes pa njihovega porasta ne moremo pripisati izključno porastu številčnosti volkov.« nadomesti z besedilom: »Kljub naraščajočemu trendu pojavljanja škodnih dogodkov od leta 1995 do leta 2007 in stabilizaciji okoli 400 primerov letno pa tega ne moremo pripisati izključno porastu številčnosti volkov.« Črta se besedilo »Število ovac v Sloveniji se je od leta 1992 do 2009 povečalo za več kot šestkrat (SURs, 2010),« in se ga nadomesti z besedilom: »Število ovac v Sloveniji se je od leta 1992 do 2012 povečalo za okoli petkrat (SURs, 2013),«.
- LVI. V poglavju »3.4 Pomanjkanje znanja o volkovih« se beseda »trajnostno« nadomesti z besedo »varstveno«.
- LVII. V poglavju »5.3 Hrvaška« se besedilo nadomesti z besedilom: »Podatki iz leta 1894 kažejo, da je bil volk nekdaj razširjen po vsem ozemlju današnje Hrvaške, v vsaki od sedanjih županij je bil namreč odstreljen vsaj 1 volk (Frkovič in Huber, 1992). Nato pa je zaradi preganjanja začel počasi izginjati, najprej iz nižinskih in osrednjih delov Hrvaške. Na Hrvaškem je bila populacija volka najmanjša v obdobju 1980–1993, od takrat pa narašča (Huber in sod., 1999). V obdobju 2005–2008 je prenehala naraščati in je ocenjena na približno 198 osebkov (približno 50 tropov). Volk na Hrvaškem živi pretežno vzdolž Dinaridov – v Liki, Gorskem Kotarju in Dalmaciji, od meje s Slovenijo do Črne gore, občasno se pojavlja tudi v Baniji in na Kordunu. Volk po podatkih o razširjenosti iz leta 2013 stalno naseljuje 18.213 km² površine in občasno še dodatnih 6.072 km². Volk je od leta 1995 popolnoma zavarovana vrsta in nima statusa divjadi, pač pa to živalsko vrsto opredeljuje Zakon o varstvu narave in je v pristojnosti Ministrstva za kulturo – Uprave za varstvo narave in Uprave za inšpekcijske naloge varstva narave. Volk na Hrvaškem povzroča veliko škode rejcem drobnice, pretežno ovac. Največ škode je v dalmatinskem zaledju (Šibensko-kninska in Splitsko-dalmatinska županija), škode v Gorskem kotarju ob meji s Slovenijo pa skoraj ni. Odškodnine za nastalo škodo po pregledu oglednikov izplačuje država. Strokovnjaki zbirajo tudi vse podatke o smrtnosti volkov. V letih od 2005 do 2012 je bilo skupaj zakonito odstreljenih 77 volkov, od načrtovanih 113 (Izvešče o stanju populacije vuka u Hrvatskoj u 2013. godini). Prihaja tudi do nezakonitega odstrela volkov, vendar storilce odkrijejo bolj izjemoma. Odnos javnosti do volka se je spremenil od razmeroma skrajnega (zlasti v Dalmaciji in Liki, kjer je razširjena reja drobnice) proti nevtralnemu. Izsledki anketnih raziskav kažejo, da se je odnos javnosti najverjetneje spremenil zaradi zmanjševanja jeze, ki jo je povzročila začetna dosledna zakonska zaščita volka, ter zaradi spremembe načina reje drobnice (uvajanje zaščitnih sredstev) (Majić in Bath, 2004).«.
- LVIII. Na strani 54 se za besedilom V poglavju »7 Literatura« »Izvešče o stanju populacije vuka u Hrvatskoj u 2011. godini, Državni zavod za zaščito prirode, Zagreb: 37 str.« doda nov odstavek, ki se glasi: »Izvešče o stanju populacije vuka u Hrvatskoj u 2013. godini, Državni zavod za zaščito prirode, Zagreb: 74 str.«

- LIX. Na strani 57 v poglavju »7 *Literatura*« se besedilo »Strategija ohranjanja volka (*Canis lupus*) v Sloveniji in trajnostnega upravljanja z njim. 2009. http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/podrocja/velike_zveri/strategija_ohranjanja_volka.pdf (avgust 2011).« nadomesti z besedilom »Strategija ohranjanja volka (*Canis lupus*) v Sloveniji in trajnostnega upravljanja z njim. 2009. http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/velike_zveri/strategija_ohranjanja_volka.pdf (avgust 2011).«.
- LX. Na strani 57 v poglavju »7 *Literatura*« se besedilo »Strokovno mnenje za odstrel velikih zveri za obdobje 1. 10. 2010 do 30. 9. 2011. http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/podrocja/okolje/pdf/zveri/odstrel_velikih_zveri_stalisce_zg_okt10_sep11.pdf (september 2011)« nadomesti z besedilom »Strokovno mnenje za odstrel velikih zveri za obdobje 1. 10. 2010 do 30. 9. 2011. http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/okolje/pdf/zveri/odstrel_velikih_zveri_stalisce_zg_okt10_sep11.pdf (september 2011).«.